

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ARBEJDER HØJSKOLEN

DECEMBER 1950

Statens pædagogiske Studiesemling
København

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE

OG ROSKILDE HØJSKOLE NR. 39

Udgivet af

ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

I SAMRÅD MED ELEVFORENINGERNE

DECEMBER 1950

R E D A K T I O N

Verner Berthou

Oluf Bertolt

Paul Hansen

Erik Hauerlev

Hans Holm

M. P. Jensen

Frode Kristensen

Erik Skovgård Jensen

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

ORNAMENTIK ELLER LIVSFUNKTION	5
<i>Af K. B. Andersen</i>	
FORSTANDERSKIFTE PÅ ROSKILDE HØJSKOLE	11
<i>Af Chr. Christiansen</i>	
DEN LILLE ESKAPADE	13
<i>Af Jul. Bomholt</i>	
ET ÅBENT SIND	21
<i>Af Hjalmar Gammelgaard</i>	
HARALD JENSEN	23
<i>Af H. P. Sorensen</i>	
ØJNE	30
<i>Af Halfdan Rasmussen</i>	
ET ØKONOMISK TIDSBILLEDE	31
<i>Af Ebbe Munk</i>	
ET BESKIDT STYKKE ARBEJDE	39
<i>Af Viggo Molin-Nielsen</i>	
STATUS	45
<i>Af Ditlev Jensen</i>	
LAUST MOLTESEN	51
<i>Af Hjalmar Gammelgaard</i>	
ROSKILDE HØJSKOLE SOMMEREN 1950	55
<i>Af Frode Kristensen</i>	
FOR 10 ÅR SIDEN — OG 10 ÅR EFTER	66
<i>Af Vald. Påske</i>	
AKADEMIKER PÅ ARBEJDERHØJSKOLE I 8 DAGE	69
<i>Af stud. mag. Emil H. Østerberg</i>	
ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING	73
ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING	74
ENDELIG LYKKEDES DET	77
HØJSKOLEN VISER SIT ANSIGT	78

1	Indledning	1
2	1. Kapitel	2
3	2. Kapitel	3
4	3. Kapitel	4
5	4. Kapitel	5
6	5. Kapitel	6
7	6. Kapitel	7
8	7. Kapitel	8
9	8. Kapitel	9
10	9. Kapitel	10
11	10. Kapitel	11
12	11. Kapitel	12
13	12. Kapitel	13
14	13. Kapitel	14
15	14. Kapitel	15
16	15. Kapitel	16
17	16. Kapitel	17
18	17. Kapitel	18
19	18. Kapitel	19
20	19. Kapitel	20
21	20. Kapitel	21
22	21. Kapitel	22
23	22. Kapitel	23
24	23. Kapitel	24
25	24. Kapitel	25
26	25. Kapitel	26
27	26. Kapitel	27
28	27. Kapitel	28
29	28. Kapitel	29
30	29. Kapitel	30
31	30. Kapitel	31
32	31. Kapitel	32
33	32. Kapitel	33
34	33. Kapitel	34
35	34. Kapitel	35
36	35. Kapitel	36
37	36. Kapitel	37
38	37. Kapitel	38
39	38. Kapitel	39
40	39. Kapitel	40
41	40. Kapitel	41
42	41. Kapitel	42
43	42. Kapitel	43
44	43. Kapitel	44
45	44. Kapitel	45
46	45. Kapitel	46
47	46. Kapitel	47
48	47. Kapitel	48
49	48. Kapitel	49
50	49. Kapitel	50
51	50. Kapitel	51
52	51. Kapitel	52
53	52. Kapitel	53
54	53. Kapitel	54
55	54. Kapitel	55
56	55. Kapitel	56
57	56. Kapitel	57
58	57. Kapitel	58
59	58. Kapitel	59
60	59. Kapitel	60
61	60. Kapitel	61
62	61. Kapitel	62
63	62. Kapitel	63
64	63. Kapitel	64
65	64. Kapitel	65
66	65. Kapitel	66
67	66. Kapitel	67
68	67. Kapitel	68
69	68. Kapitel	69
70	69. Kapitel	70
71	70. Kapitel	71
72	71. Kapitel	72
73	72. Kapitel	73
74	73. Kapitel	74
75	74. Kapitel	75
76	75. Kapitel	76
77	76. Kapitel	77
78	77. Kapitel	78
79	78. Kapitel	79
80	79. Kapitel	80
81	80. Kapitel	81
82	81. Kapitel	82
83	82. Kapitel	83
84	83. Kapitel	84
85	84. Kapitel	85
86	85. Kapitel	86
87	86. Kapitel	87
88	87. Kapitel	88
89	88. Kapitel	89
90	89. Kapitel	90
91	90. Kapitel	91
92	91. Kapitel	92
93	92. Kapitel	93
94	93. Kapitel	94
95	94. Kapitel	95
96	95. Kapitel	96
97	96. Kapitel	97
98	97. Kapitel	98
99	98. Kapitel	99
100	99. Kapitel	100

I den tale UNESCO's generaldirektør, *Torres Bodet*, holdt ved den internationale oplysningskonference i Helsingør i fjor, advarede han mod at lade kulturarbejdet blive ornamentik, dekorativ udsmykning på tilværelsen og betonede nødvendigheden af, at det blev, hvad han kaldte en livsfunktion.

Det kan måske i en tid, hvor det folkelige oplysningsarbejde synes at være inde i visse vanskeligheder, være nyttigt at betragte dansk folkeoplysning i lys af Bodets bemærkninger. Jeg vil derfor prøve at trække nogle hovedlinier op inden for den folkelige oplysningsvirksomhed. Der vil næppe være meget nyt i det — men derfor kan det måske godt have sin interesse at se tingene lidt i sammenhæng.

Den danske befolkning kan deles op i grupper på mange måder, men når talen er om folkelig kultur, er kun to grupper af virkelig betydning: bønder og arbejdere. (Det er skæbnens ironi, at den del af befolkningen, der samler sig om det eneste politiske parti, der kalder sig Folkeparti, og hvis oplysningsarbejde udgår fra et oplysningsforbund, der har ordet „Folkeligt” i sit navn, ikke tæller med som folkebevægelse — navnene må åbenbart mere ses som udtryk for en ønskedrøm end for en realitet. Det er nu engang vanskeligt at lave en folkelig bevægelse af individualister, derom mere senere).

Hvem har æren af at have sat folkeoplysning i gang for bønderne? Mærkeligt nok ikke de nationalliberale — mærkeligt, fordi det dog lå lige for, at de som det kommende folkelige selvstyres mænd kunne se be-

K. B. A N D E R S E N

Ornamentik eller livsfunktion?

tydningen af et oplyst folk på den gamle bondealmues plads. Men hemmeligheden ved de nationalliberale, en hemmelighed, der kom stærkt frem i lyset efterhånden for at ligge helt åben i 1866, da de nationalliberale som højrefolk var med til at forringe grundloven, det var jo den, at de, når de talte om folkestyre, i virkeligheden — uden selv at være helt klare over det — mente styre *for* folket, altså dette: at vi, der „har forstand på det”, styrer til bedste for de andre, og *ikke* styre *ved* folket, som kun en virkelig repræsentation for alle dele af befolkningen kan udøve. Derfor følte de heller ikke så stærkt behovet for en folkeoplysning. (Modsatningen mellem disse to opfattelser findes jo stadig. Det var bl. a. den, der lå bag de modstandsfolks skuffelse efter befrielsen, som ikke kunne tage, at folk simpelthen benyttede den genvundne frihed til at vælge deres egne tillidsmænd igen — i stedet for de folk, der havde vist at „have forstand på”, hvordan forholdene skulle klares. Og det er samme modsætning, der principielt — bortset fra alt andet — ligger mellem demokratiet og kommunismen, hvor en lille gruppe giver udtryk for „folkets” ønsker. Det er bl. a. derfor, kommunismen øver en vis tiltrækning på de intellektuelle; de får dér *den* mulighed for i det politiske liv at tælle mere end deres stemme, som mange sætter pris på, men som demokratiet ikke uden videre giver). De nationalliberale troede ikke på folkets egne kræfter, derfor satte de sig ikke spor i et folkeoplysningsarbejde.

Det blev pudsigt nok Grundtvig, der ikke i vor forstand var demokrat, men inkarneret tilhænger af enevælden, den oplyste enevælde selvfølgelig, lige op til 1848, der med sit livssyn og sine skoletanker satte gang i et virkeligt folkeligt kulturarbejde. Han troede på folket, og han kom i den historisk set rigtige situation: bøndernes tid stod for døren, og de havde brug for to ting: frihed i erhvervslivet og at blive sat i gang med at arbejde sammen. Begge dele, frihedstrangen og fællesskabsfølelsen, kunne de lære af Grundtvig og de folk, han satte i gang. Een meget vigtig tilføjelse må her gøres: det blev ikke Grundtvigs højskoletanker, der blev virkelighed, men Kolds. Grundtvig ville en medborgerskole, som hele folket skulle kunne have gavn og glæde af. Kold knyttede højskoleideen til et bestemt kristeligt-nationalt livssyn. Det skulle senere blive skæbnesvangert, fordi det gjorde højskolen til noget sekterisk. Men nægttes kan det ikke, at hele det folkelige røre, som kan føres tilbage til Grundtvig og Kold, fik umådelig betydning for bondestandens rejsning, både åndeligt, politisk og økonomisk. Her var ikke tale om ornamentik, men om livsfunktion.

*„Den danske befolkning
kan deles op i grupper på mange måder, men når talen er om folkelig kultur,
er der kun to grupper af virkelig betydning:
bønder og arbejdere.”*

Da arbejderklassen fremstod en generation efter, vendte den sig dels mod den arbejderoplysning oppefra, hvis første formål var at hindre, at arbejderne blev socialister ved at få dem til at tænke på „noget andet”, og dels mod højskolen, der allerede på det tidspunkt, takket være Kold, var på vej til at blive klasseskole, bondeskole, og derfor også blev præget af bøndernes milieu og politiske syn, liberalismen. Arbejderbevægelsens kulturelle linie måtte blive „Kundskab er magt”. Det gjaldt om at erobre positionerne, fagligt og politisk, og der var ingen, der forærede noget. Den, der ville frem, måtte dygtiggøre sig, det var ligetil. Der går en lige linie fra denne start op til det arbejde for den enkeltes dygtiggørelse, som AOF senere satte i system så godt, at de borgerlige partier i nyeste tid har overtaget mønstret. Også her var tale om et kulturelt arbejde, der havde sine livsfunktioner, som var et nødvendigt led i den almindelige fremmarch på alle fronter.

Såvidt historien — kort og derfor summarisk — hvordan så med den aktuelle situation?

Hvordan er det gået med bondestandens oplysningsbevægelse? Man må først konstatere, at *folkehøjskolen* ikke blev en skole for hele folket, den nåede ikke byerne og ikke alle lag på landet. Det skyldtes nok en række praktiske forhold, men havde også dybereliggende årsager, først og fremmest, at højskolen fik politisk slagside. I det gamle liberalistiske samfund var der god overensstemmelse mellem den enkeltes frihed og alles frihed; statens opgave var i det store og hele at holde fingrene af fadet og så forrette ambulancetjeneste for at holde lidt liv i dem, der faldt af i svinget. I det samfund var det let at føre frihedstale, muligheden for misforståelser på dette punkt var ret begrænset. *Men*: efterhånden som samfundet ændrede sig, den frie konkurrence blev en saga blot, og på den ene side de private magtgrupper, på den anden side den besiddelsesløse kom ind i billedet, hvordan gik det så med højskolens frihedstale? Tog højskolen konsekvensen af det ændrede samfundsbillede? I for høj grad ikke. Den glemte Grundtvigs ord om, at frihed er, hvor min næste er fri. I valget mellem frihed for den enkelte og hensynet til „de andre”, valgte den uden at gøre sig det klart at tale frihed på individualistisk vis, at gå i forsvar for privilegier — og dermed var dens skæbne som *folkehøjskole* besejlet. Staten, den demokratiske stat, den jævne mands forsvarer over for de private magtfaktorer, blev fjenden. I den åndelige friheds navn førtes kampen — jeg understreger stadig *ubevidst* — for de økonomiske privilegiers beståen. Den svindel med frihedsbegrebet, som kulminerer i disse år, deltog højskolen ikke i afsløringen af. Derved — ved at højskolen ikke førte sit samfundsbillede à jour — forpassede den ikke alene muligheden for et virkeligt møde med arbejderne, der skete også det, at den hørte op med for bondestanden at have sin gamle betydning, den blev ornamentik, et sted, man tog hen, når den faglige uddannelse var i orden, hvis man havde tid, råd og traditionssans — dens tid som livsfunktion for bønderne var forbi. Den satte ikke mere i gang, men gik i forsvarsstilling.

Arbejderoplysningen — hvad med den? Det vel organiserede oplysningsarbejde blev drevet frem til et betydeligt omfang og til en betydelig effektivitet. At det i så høj grad var organisationen, der stod for oplysningsarbejdet, havde den store fordel, at økonomiske hindringer for deltagelse deri i det store og hele var ryddet af vejen, altså en virkeliggørelse af et vigtigt krav om demokratisering af kulturarbejdet: lige chancer for

alle. Men det førte måske også nok til, at det personlige initiativ undertiden blev underudviklet: man deltog i det, organisationen satte i gang og delegerede en til — blev man ikke udpeget, kunne det vel næppe være noget, der kom en ved. Men der var også et andet problem. Man begyndte at indtage positionerne og holde dem: i fagbevægelsen, på rigsdagen, i kommunalrådene o. s. v. Det havde kundskaberne hjulpet en til. Nu skulle man til at bruge positionerne til at omforme samfundet, men hvordan skulle det gøres? Hvordan få menneskene til at arbejde sammen om et samfund med „plads for alle” — det måtte dog være målet. En vis usikker fornemmelse bredte sig. Var det nok at arbejde på den enkeltes dygtiggørelse? Det oplysningsarbejde, som var livsfunktion for den enkelte og for bevægelsen på march fremad — slog det til i den nye situation, hvor fremgangen skulle forvaltes og sætte sig spor?

Fremtiden? Hvordan ser den ud for folkeoplysningen?

Lad mig denne gang tage arbejderoplysningen først. Kan man ikke uden for megen selvglæde sige, at *dér* føles problemerne og nødvendigheden af ikke uden videre at gå i de gamle spor? Er der ikke tegn, der tyder på, at arbejderbevægelsen vil undgå, som bondestanden gjorde det, at stagnere i sit kulturarbejde og derved gøre noget folkeligt til noget sekterisk? Jeg synes det. Lad mig blot pege på to eksempler. Socialdemokratiet har nedsat en kulturkommission til at gennemarbejde kulturproblemerne. Man kan diskutere, om en kommissions-behandling er den rette vej — hvem foreslår en bedre? Men det er ikke afgørende. Det afgørende er bestræbelsen for at tage problemerne op med, som udtrykt af formanden for kommissionen, fhv. undervisningsminister *Julius Bomholt*, blikket rettet mod „menneskets værdighed som menneske”. I Sverige har *Tage Lindbom* udsendt sit skrift om „Den nya fronten”, som er menneskets indre problem i en tid, hvor den moderne industriteknik truer den fri personlighedsudvikling. Gennem begge arbejder, Bomholts pjece om kommissionens arbejde og Lindboms bog, går som den røde tråd dette, at skal vi være i stand til at få noget ud af det samfund vi lever i, må vi afvise både diktatorsamfundenes masse-menneske og det liberalistisk-kapitalistiske samfunds stræbertype, hvis evangelium er den enkeltes udvikling og dyrkelsen af effektiviteten, og i stedet virke i et menneskeligt fællesskab — det frie menneske i samarbejde med de andre, det er demokratiets mulighed i dag. Her er altså i høj grad tale om at give kulturarbejdet en livsfunktion og gøre det ikke til noget ved siden af, noget for

dem, der har tid, lyst og lejlighed, mens andre foretager sig fornuftigere ting, men til grundlaget for det hele, til det, der skaber forståelse også for de politiske og økonomiske handlinger. Som Lindbom udtrykker det: det er ikke nok at socialisere, hvis menneskene ikke føler sig befriede derved. Socialismens fremtid ligger i dens evne til at åbne folks øjne for det samfundsmæssige fællesskab, de lever i — ikke i modsætning til den personlige selvhævdelse, men i modsætning til profit- og effektivitetsideologien. *Poul Hansen* (Kalundborg) har fornylig i „Verdens Gang“ talt om nødvendigheden af at finde en ny formulering af grundideerne — det erkendes altså, at der er brug for en kulturel basis for det politiske arbejde. Det er en opgave for arbejderbevægelsens folkelige oplysningsvirksomhed at skabe baggrund for menneskelig, politisk og økonomisk frigørelse under nutidens komplicerede samfundsforhold.

Hvad med bondestandens oplysning fremover? — hvad med den „grundtvigske“, d. v. s. den koldske højskoles fremtid? Det forekommer mig, at det er sværere at få øje på nybrud her. Og de enkelte tegn, der er, viser sig snarere „udenfor“ end „indenfor“. Det hænger sammen med åndsfrihedens vilkår under privat ejerskab: de, ikke få, højskolefolk, der ser nødvendigheden af en nyorientering, kan ikke tale for højt derom af hensyn til den vante kundekreds. Højskolens fremtid som almindennende ungdomsskole hænger utvivlsomt sammen med dens evne til at vende tilbage til Grundtvigs oprindelige tanke med den. Og muligheden for igen at få et oplysningsarbejde inden for bondestanden, som er mere end ornamentik, afhænger af, om det kan lykkes bondestanden igen at få et frihedsbegreb, der som Grundtvigs også omfatter „de andre“ i samfundet.

Med hver sine problemer går arbejder- og bondeoplysning ind i en tid, hvor det afhænger af det folkelige kulturarbejdes kraft, om den demokratiske leveform skal bestå. Vi kan ikke længere leve på traditionerne kulturelt — det er dog vist åbenbart for alle. Og uden et folkeligt oplysningsarbejde bag sig svæver det politiske og det økonomiske i luften på uholdbar vis. Det sidste er *ikke* åbenbart for alle — men det vil blive det i de kommende år.

K. B. Andersen.

Hvem skulle nu være Roskilde Højskoles nye forstander? Ja, dette spørgsmål blev indgående drøftet af skolens ledelse. Siden 1930 er der af Hj. Gammelgaard og Frode Kristensen skabt værdifulde traditioner, og Roskilde Højskole har gennem deres virke fået en anerkendelsesværdig placering i det fri højskolearbejde her i landet.

Efter en række forhandlinger og overvejelser udnævnte Roskilde Højskoles bestyrelse enstemmigt afdelingschef ved Statsradiofonien, cand. polit. K. B. Andersen som forstander med tiltrædelse 1. oktober 1950.

K. B. Andersen møder med de allerbedste forudsætninger for at kunne føre skolen videre. Gennem sit arbejde ved Statsradiofonien som leder af foredragsafdelingen og sin lærervirksomhed ved Krogerup Højskole har K. B. Andersen erhvervet sig kvalifikationer, som vil komme ham til stor nytte på Roskilde Højskole.

Vi hilser Grete og K. B. Andersen hjertelig velkommen til deres nye ansvarsfulde gerning, og vi lægger deri et varmt ønske om, at de må få held og lykke til at føre vor højskoles gode traditioner videre. Vi ved, at de begge føler deres nye arbejde som et virkeligt kald. Måtte de få personlig glæde og opnå gode resultater i den forstanderperiode, der nu er indledet!

1. november 1950.

Chr. Christiansen.

FEBRUAR er den

mest forarmede måned i året. Det har simpelthen været en nødvendighed for de guder, der lavede almanakken, at forkorte den med et par dage. Denne grå, grå himmel . . .

De første gule eranthis er ganske vist brudt frem — et første livets oprør — som man nøjes med at betragte fra et kighul i en rude. En dag kommer sneen flygende og slukker tilsyneladende ethvert af de små frimodige blus.

Er der noget at sige til, at menneskene søger at komme fri af det grå?

Selv et ni-års barn kan føle en ulidelig spleen. Drengen går til skole ad den længste omvej for om muligt at slippe for den kendte vejs uudholdelige enkeltheder. Han sidder ved sin skolepult og søger efter enhver lille mulighed, der kan åbne om blot den mindste sprække i det alt-for-kendtes vanegang. De nederste ruder er blændede. Spærret inde. Men oppe bag de øverste rudeglas er skyer i drift. En anelse af rum og uendelighed . . . en irttesættelse, — og blikket vender nølende tilbage til den sorte tavle med dens tal, der er så fortvivlende rigtige, . . . til lærerens stemme, der er så fortvivlende korrekt . . . Det summer vredt og selvopgivende i sindet

J U L . B O M H O L T

Den lille eskapade

på den lille mand. Hvor findes et eventyr, der forener det rigtige og det forkerte i *det morsomme og spændende*?

De ældre har det værre endnu. Desillusioneringen har sin grund i de alt for triste erfaringers evige gentagelse. Er det muligt i det hele taget at finde en verden, hvor en gul eranthisknop kan få lov til at udfolde sig og blive forår?

Der opstår en drøm om eskapade. En virkelighed, der er bidende kold, får drømmen til at vokse sig stærkere og stærkere, så at den forlanger en udløsning. Det siges med parodisk tydelighed af de kære børnestemmer:

Fastelavn — er mit navn.
Boller vil jeg have!
Hvis jeg ingen boller får,
så laver jeg balla-a-je!

En hemmelighed fra de voksnes verden er omsat i tragikomisk primitivisme.

Der er mange former for eskapade. Hvad er den kulørte litteratur andet end glansbilled-udflugter eller gyser-udflugter for mennesker, der socialt set har februar hele året? Selv i den mest anerkendte digtning er der muligvis et element af eskapade. Jeppe Aakjær skrev sine skønneste rugens digte i fe-

bruar. En lyriker former sine ord til en harmoni, der er som en urørlig skønhed — „det duver af korn imod kimingens rand“ — hinsides vor vanegrumsede tilværelse. Er ikke verset selv som en eskapade fra hverdagens ord? Og bør vi ikke være taknemmelige, hvis digteren kan skabe en så koncentreret sommerskønhed, at den bevarer sin lysstyrke også i disse farveforladte dage? . . . Ak, digteren er måske et skrøbeligt væsen, der ikke ved, om han skal søge befrielsen i glasset eller i et digt, der hæver sig over de ubetalte regninger. Men hvis han vælger den sidste udvej, kan vi andre muligvis komme med i eskapaden.

Det hænder, at madammen selv skriver vers som i H. C. Andersens historie „Nissen og madammen“.

„En kone skal være krop, anstændig krop, og passe sin gryde, at grøden ikke bliver sveden,“ siger hendes mand.

Men madammen holder på poesien. „Den kommer over mig,“ siger hun. „Den råder og regerer.“

Hvis madammen nu ikke „klinikede“ vers og ikke havde den ærgerrighed: at læse dem højt for „drengebankeren“ hr. Kisserup, men i stedet gjorde sin stue til en skøn harmoni med blomster i vinduerne (svarende til versets rim) og med de små ting på deres rette

plads i forhold til helheden (svarende til versets komposition), kunne hun jo godt vedblivende opfattes som digterinde, mon ikke? Kan ikke hjemmet gøres til et hyggedigt, der er en eskapade fra den virkelighed, som det behager februar at opvarte med?

I digterens strofe er blomsten stiliseret til udødelighed. Madammen nøjes med at vande den kendte blomst i vindueskarmen. Engang imellem er man næsten nødt til at holde med madammen.

*

Mon ikke enhver af os har sin egen — mere eller mindre — hemmelige eskapade? Een lægger kabale, en anden giver sig hen i musik og sang, en tredje har stævnemøder med en frue, der tørster efter variationer. En fjerde tager på højskole og håber på eventyret. Hvem ved — måske eskapaden er et nødvendigt element i livet? Måske det ligefrem er nødvendigt at lave en eskapadefest og skjule den med et tragikomisk navn som *fastelavn*?

Det er kun de færreste, der nøjes med en luftig eskapade i ord og tanke. Der tørstes efter mere. Og det hænder for nogle, at eskapaden bliver det egentlige og varende, en blanding af sødme og gift, som ikke kan undværes. Jeg besøgte en malerisamling. En del lærreder var

helt opløst i farver. Farver i leg. Der var dreungeagtigt kåde farver — og sygeligt dirrende — og sygeligt slappe som noget i retning af viljeløs onani. Det morsomste, jeg så, var et maleri af Hans Scherfig: et dyr i en jungle, i et lys af gule og grønne farver . . . Uden for museet regnede det. De arbejdsløse sjappede af sted på vej til det nærmeste kontrolsted. Nyhavns-vandet skvalpede dødt . . . Men her var lys og farver genopstået i en blændende artistisk eskapade.

Jeg tænkte ved mig selv: Er der egentlig så megen forskel på denne flugt til en jungle, som intet menneskeligt øje har set, en art sjette verdensdel med muntre elefanter, — og så den samme Scherfigs drøm om et socialistisk paradys, der tænkes henlagt til Rusland? Den artistiske eskapade og den politiske do. er ofte nært beslægtede. Et menneske følger et syn, der er som en fredfyldt jungle uden slanger, lyset kæler for en lille glad elefant, — og det ender, uden at mennesket rigtigt selv ved af det, — foran barrikaden — eller guillotinen. Vor tids store eskapade-religioner er af politisk karakter og har tilbøjelighed til at ende i trediveårskrige . . .

*

Den sidste søndag aften forud for fastelavn, da vi sad og malede in-

dianerstreger på drengens maske, bankede det på døren. Det forekom lidt mærkeligt. Vore søndagsaftener er i regelen uforstyrrede.

Uden for på trappen stod en mand, der kunne ligne en betler, og jeg begyndte at lede i lommerne efter en skilling.

— Kender du mig ikke? spurgte han.

Nej, jeg kendte ham ikke. Hans træk gik næsten i eet med mørket, og jeg bad ham om at komme ind i stuen.

— Kender du mig stadig ikke, spurgte han, og der var lidt vemod og skuffelse i stemmen.

Jeg stirrede ind i hans ansigt. Dette hærgede, triste ansigt. Der var dybe, stramme fuger ved munden. Næsen tog sig underligt mishandlet ud, ligesom overgroet af røde og blå skygger . . . Der var noget i øjnene, jeg ikke kunne fange. Nej, jeg kendte ham ikke. Hans klæder var lasede, men hans hænder . . . hænderne var ikke en arbejders hænder.

— Hvem er du?

— Din bedste ven fra barndoms-årene.

— Det er umuligt.

Han nævnedes sit navn . . . og da jeg tøvede med at svare, føjede han et par enkeltheder til.

— Kan du virkelig ikke kende mig?

Min barndoms ven med det vege charmerende smil var forsvundet i en skikkelse, som jeg ikke kendte.

— Jeg ligner da ellers mig selv, sagde han. — Jeg er blevet noget magrere . . . men ellers . . .

Det var ham. Vi havde gået i skole sammen. Jeg kom meget i hans hjem og han i mit. Vi læste Jules Vernes romaner. Jeg havde de mest spændende af dem i en uforkortet udgave, der var udkommet i hæfter: „I ledige timer“ . . . og vi nød dem. Han blev student. Tog første del af medicinsk embeds-eksamen, giftede sig, forlod studiet og gik ind i en bank. Han tilbragte nogle år i Århus og fik derefter ansættelse i en af vore største københavnske banker. Jeg traf ham nu og da: en trivelig mand med hang til at leve behageligt. Han var som skabt til protektion og en villa ved Strandvejen.

Nu fik jeg hans hemmelighed at vide. Engang imellem tørrede hans hverdagstilværelse ud og blev ørke-ner af ligegyldighed. Eskapaden blev en trang i sindet: han måtte have luft.

Han fik fra sine overordnede den ene advarsel efter den anden. Ægteskabet gik i stykker. Skulle han sidde tilbage i en øde lejlighed og gentage det hadefuldeste ord, han kendte, ordet „menneske“. Nej. Han foretrak at gøre sin whisky stær-

kere og at opsøge de karudser, der lod sig fodre . . .

— Der er ikke noget at gøre ved det. Man kan være højtidelig og kalde det skæbne eller glemme det hele . . . Jeg er ikke nogen helgen. Hvis der er nogen, der har skyld, er det rimeligvis mig selv . . . Du synes ikke om masken, kan jeg se; . . . men der er ingen grund til medlidenhed. I de tre år, jeg har jokket omkring på landevejen, har jeg lært mere om mennesker end i hele mit foregående liv. Der er mere solidaritet mellem de små end mellem de store. Om sommeren arbejder jeg lidt hos bønderne og . . . sådan. Det er værst nu om vinteren. Sidste nat spadserede jeg fra Køge til København og blev gennet ud af ventesalen på hovedbanegården. Politiet holder orden. Når man endelig har fundet sig en bænk og er lige ved at sove, er der straks en betjent, der sørger for orden i statens hus.

Han var tydeligt nok træt.

— Der er ellers ikke noget med politiet, tilføjede han. — Der er ingen, der siger noget til, at man sælger lidt ved dørene. Det kan jo ikke nytte at arrestere os, for *hvor* skal de anbringe os? Alle fængsler er fyldt, og kommunernes økonomi er spændt . . . Vi får lov til at sjappe videre.

Der var ingen vej tilbage. Banken havde fyret ham. Uden pension.

Efterhånden som vi passerede, var der noget i hans smil, der mindede om barndomskammeraten. Det vage, charmerende, lidt sarkastiske smil. Forskellige erindringer meldte sig. Han var bedre begavet end vi andre og klarede sig smilende hen over de vanskeligheder, der var som pigtråd for os. Han var lidt forkælet, måske, og tilværelsen forkælede ham, syntes vi. I gymnasieårene tillod han sig mere end andre. Han gik ind i „de forbudte restauranter” og smilede overbærende ad den, der traskede videre forbi de lysende vinduer hjem til et lille hvidkalket kammer for at fortsætte i Jules Vernes opdagerspor . . .

Det morede ham at se min dreng.

— Det er som at se dig selv fra dengang. Hvad hedder han?

— Det samme som du.

Hans øjne blev store, og nu så jeg endelig den forsvundne barndom i hans ansigt.

— Har du kaldt ham op efter mig? spurgte han.

— Rimeligvis. Du var jo den overlegne, og jeg har vel tænkt mig, at drengen skulle tage revanche ved at bære det rigtige navn.

Han stirrede på drengen og mig — og lidt efter tog han afsked.

— Jeg må tilbage til landevejen, sagde han. — Svendehjemmet her i byen er ikke så godt. Der er for tiden et par stykker, der har været

der så længe, at de tror, det er deres eget, ha. Men der er også andre steder . . .

Han forsvandt i mørket.
Eskapaden nedad.

*

Fastelavn er drengenes store dag. De klæder sig ud som vagabonder. Blusen vendes, og ansigtet smøres til med frygtindgydende sort. Drengen her fra huset starter med indianermaske og vajende fjer, men hen på dagen er tiggervisen sunget så tit, at maskemunden er våd og flosset. Så smører også han sig til med de rigtige negerfarver.

*. . . hvis jeg ingen boller får,
så laver jeg balla-a-je!*

Fastelavn er utilladelighedens herlige dag — en eskapade fra den hellige, almindelige og kedelige forældre- og lærerverden. Man har lov til at vræle midt i gaden. Man har lov til at tigge ved overbetjentens dør. Det hænder endogså, at børnene på femte sal banker på hos dem på første.

Hele flokke af drenge kommer jagende, så snesjappet sprøjter omkring dem. De styrter ind i trappegangene og råber og råber . . . I tidligere tider, da skikken hørte hjemme i et landsbysamfund, hvor samtlige børn var kendt i hjemmene, var der rimeligvis et nogenlunde passende forhold mellem antallet af tørrer i tallerkenrækken og antallet af raslende bøsser; men i det industrielle samfund er der sket en forskydning, der bringer tingene af lave.

Et sted i gaden møder jeg en dreng i brændevinsrødt. Vi kender hinanden. Hvordan går det? spørger jeg.

— Skidt! — Der er merkantil bekymring i hans åbne, naive træk. — Man skal begynde om morgenen. Så er folk mere venlige. Opad dagen bliver de sure . . . Hovedgaden er den bedste. Købmændene er gode. De vil ikke have os til at skringe

for længe . . . for de er ikke rigtig sikre på, om mor er kunde i forretningen . . . Man skal bare ikke være for mange, for det *giver* ikke noget. Man skal helst være alene . . .

Han har åbenbart kortlagt markedet og rasler lidt sørgmodigt og sjusket med bøssen, når et tilsyneladende mere velhavende menneske går forbi. Han har „tjent” en krone og elleve øre og er ikke sikker på, at han kan „tjene” mere denne dag.

Ethvert eventyr har sine grænser.

Om aftenen er det de voksnes tur.

Der er karneval i borgerforeningen, og gartnerens madamme klæder sig i folkedragt. Hun sætter pris på de gode, gamle dages poesi, og det generer hende ikke, at visse legemsdele pukler rigeligt frem i stadsen.

— Der er noget både til gaden og gården, bemærker gartneren tørt.

— Det er godt at have noget i reserve, siger madammen. I virkeligheden er gartneren ganske godt tilfreds med, at også *han* for en gangs skyld kan få lov til at skjule sig bag en maske. Han laver forsøgsvis små grimacer bag den og stirrer sig samtidigt ind i spejlet. Masken er urokelig. Han kan grine en upålidelig kunde ind i ansigtet, og . . .

Et karneval er de giftes eskapade. De unge behøver ikke maske; de erobrer alligevel på kryds og tværs og i blinde. Hvorledes er det muligt for en estimeret gartner at forblive på lovlighedens grund og dog at plukke en lille *eranthis* i naboens have? Hvorledes skabe et åndehul i et fast cementeret ægteskab?

Maskespillet, — det er eskapaden tilbage til de 21 år og de endnu ikke spildte muligheder. Musikken sætter ind. Maskerne bevæger sig frit. En hånd rækkes frem. Hvem er vi? Der er glans i øjnene, men hvem tilhører de — og hvad siger de? Er det ja eller nej? Måske de tilhører en kone, der til daglig passer sin gryde, så grøden ikke bliver sveden, men i aften —? Du ser — lille høker! — et par øjne, der kalder på eventyret i dig. Du griber en hånd og skriver frimodigt nogle bogstaver i den. Du ved ikke, hvis hånd det er, men du holder et menneskes hånd i din. Du leger i dit skjul med nye muligheder. Bliver de virkelighed eller ej? Det er ligegyldigt. De tørre problemer eksisterer ikke mere.

Der er tilsyneladende ikke noget så befriende som en maske! Mennesker bliver naturlige. Hvis de kunne overtales til at gå med maske også om mandagen, ville det måske betyde større frihed! . . .

Når musikken slutter af med den

store hvirvel og masken falder, er det ikke en tilbagevenden til det gamle. Et menneske er blevet mere end summen af sine vaner. Det har været på udflugt i det tilladeligt forbudte.

Den næste dag er der ligesom et strejf af forår i det grå. Det er februar endnu, men et mildere vejr er på vej. Ulideligheden er brudt. Bag de nøgne grene i hegnet skyder et par gule knopper op over sneen.

Jul. Bomholt.

DET er i år 25 år

siden, Oluf Bertolt ansattes i Arbejdernes Oplysningsforbund, hvis leder han har været siden Chr. Christiansen i 1947 blev fiskeriminister. Skønt han endnu står på sin virksomheds middagshøjde og skønt hans deltagelse i oplysningsarbejdet går endnu 10 år længere tilbage — blev dagen, den 5. oktober, dog anledning til, at hans mange venner og medkæmpere hyldede ham. Og intet er rimeligere, end at højskolen, som han har ofret så stor en del af sin interesse og sit arbejde, også bringer sin lykønskning og for et øjeblik retter blikket tilbage.

Skønt Oluf Bertolt har sine rødder dybt i den danske arbejderklasse og den danske arbejderbevægelse, blev hans løbebane dog vidt forskellig fra den slagte tillidsmandsvej. Han blev akademiker, han hentede næring og fik præg af den grundtvigske højskole og han søgte som håndværkssvend ud til eventyret i den store verden — ikke som almindelig „naver”, der hyggede sig i en snæver kammeratskabskreds med traditionelle sange og symboler, men som den, der åbnede sit sind mod alt det nye og fremmedartede, det levende og strålende i helt andre former for liv end dem, der trives i Århus, Esbjerg og Kø-

HJALMAR GAMMELGAARD

Et åbent sind

Oluf
Bertolt

benhavn. En og anden vil have undret sig over den forelskelse, hvormed denne lidt tunge jyde for nogle år siden fortalte om sin ungdomstid i Paris her i „Arbejderhøjskolen”.

Men sådan er Bertolt, på en gang hjemmegjort vadmæl og kosmopolitisk silke. Endnu den dag i dag er hans rejselyst, hans trang til at lære nye mennesker, nye former for kultur, ny litteratur og nye ideer, lige levende.

„Im engen Kreis verengert sich der Sinn” siger Schiller. Bertolt så altid faren for, at arbejderbevægelsen trods sin internationale oprindelse og islæt af ideer, skulle størkne i tradition, hygge sig i tilvante livsformer og hvile på laurbærrene fra fædrenes kampe. Derfor måtte vinduerne lukkes op til andre lande, andre samfundsklasser og andre tankegange. I hans forberedende arbejde til udgivelsen af „Arbejdersangbogen” er tanken om „Danmark for Folket” virkeliggjort længe før udtrykket fik programmatisk borgerret med Oskar Hansens sang.

Bertolt hører ikke til dem, der er kommet let til sine sejre. Han hører snarere til de kantede end til de glatte. Men hans udholdenhed, der undertiden kan ytre sig som stædighed, har ført til resultater, der vil blive stående. I bøger som „Vers og Værktøj”, „Tre danske Arbejderes Livserindringer”, „Pionerer” og „Fagforeningskundskab” har han pløjet ny jord op, i bøgerne om Lyngsie og Stauning, i talrige levnedsskildringer i „Dansk Biografisk Leksikon” har han givet levende karakteristikker af arbejderbevægelsens førere.

Den samme grundighed som præger hans litterære virksomhed, lærte jeg at kende i de udvalg, hvor vi har siddet sammen. Allid kunne man være sikker på, at Bertolt havde gjort et forberedende arbejde vedrørende dagsordenens forskellige punkter og dannet sig en mening, hvor andre måske regnede med, at ideerne nok meldte sig under mødet. Det gjaldt skolespørgsmål, bogudgivelser, ungdomsopdragelse — overalt. Kun om hans kommunale arbejde kan jeg ikke tale med. Men jeg er overbevist om, at han også der har haft papirerne — og hjernen — i orden.

Bertolt er organisatorisk knyttet til Esbjerg Arbejderhøjskole, i de senere år dens bestyrelses formand. Jeg har dog aldrig mærket, at hans varme interesse for Roskilde Højskole af den grund har været mindre. Han har mange jern i ilden, og for hvert af dem kan hans jubilæum give anledning til gode ønsker. Men her skal først og fremmest lykønskningen formes som et håb om, at han må nå at se nye højskoler blomstre op og samle ungdommen om tidens bedste tanker og fremtidens opbygning.

Hjalmar Gammelgaard.

DER er flere Harald Jensen'er. Ham, jeg skriver om, er ikke brændevinsbrænderen fra Ålborg. Heller ikke den gamle lune arbejderfører og landstingsmand fra Århus, men typograf *Harald Jensen* fra København, manden, der blev den første leder af Arbejdernes Oplysningsforbund.

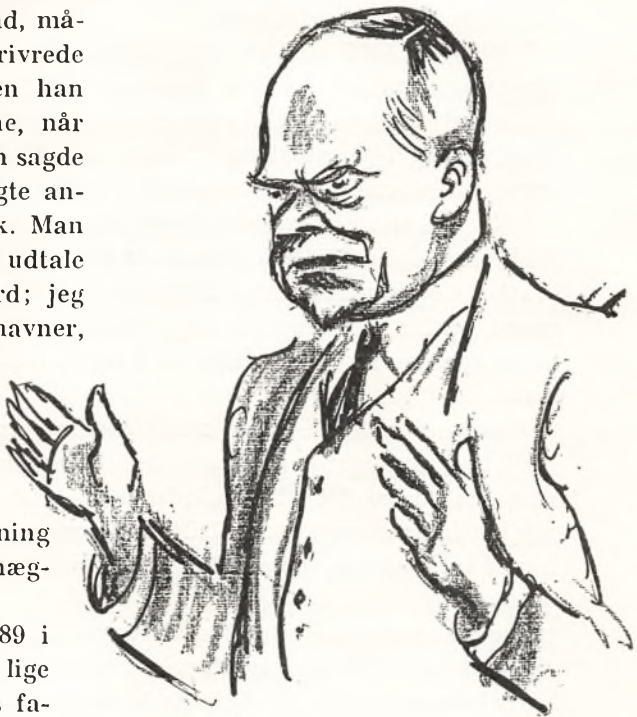
Han var nu slet ikke fra København, selvom hans væsentlige arbejde faldt her i hovedstaden. Han var, som de, der kan huske ham, indrømmer, en typisk jyde. Ikke alene en rolig og sindig mand, måske endog langsom, han forivrede sig i hvert fald aldrig, men han havde også den jyske tone, når han talte. Ikke således, at han sagde a' i stedet for jeg eller brugte andre udpræget jyske udtryk. Man hørte det nærmest på hans udtale af de almindelige danske ord; jeg husker således en ung københavner, som sagde til mig ved et af de første møder, hvor Harald Jensen talte: Han siger „havde” — d. v. s. han udtalte ordet, som det staves med en stærk understregning af v'et! Sin jyske rod fornægtede han aldrig.

Han fødtes 24. august 1889 i en lille landsby, Smalby, lige uden for Brønderslev. Hans fa-

Den 8. august holdt overborgmester H. P. Sørensen i radioen et foredrag om Harald Jensen. Det bringes nedenfor efter overborgmesterens manuskript.

H. P. SØRENSEN

HARALD JENSEN

der var murer Jens Anton Jensen og hans moder Trine, født Christensen. En stor børneflokk, fem drenge og to piger, voksede op i det lille hjem, hvor moderen i høj grad var det samlende midtpunkt indtil sin død i 1918, 63 år gammel. Ret tidligt flyttede familien ind til Brønderslev, da faderen havde fået stillingen som graver ved kirken, en stilling, der gav en lille fast indtægt ved siden af den mere usikre som murer. Men hjemmet var godt, et af de typiske danske små hjem, hvor man levede meget nøjsomt, men aldrig savnede noget. Harald, der var den næstældste af børneflokket, kom i typograflære, og allerede 17 år gammel stiftede han en socialdemokratisk ungdomsforening i Brønderslev.

Jeg tror dog nok, Harald Jensens første organisationsmæssige arbejde i lige så stærk grad har haft *fagligt* grundlag som egentlig politisk. Allerede meget tidligt spekulerede han over lærlingenes arbejdsforhold og den udnyttelse, de var genstand for. Også bydrengenes og fabriksdrenge-nes arbejdsforhold var af samme art, blot var forholdene om muligt endnu dårligere, idet de jo bl. a. ikke havde nogen kontrakt, hvad dog lærlingene som regel havde.

I 1905 og 1906 stiftede typograf *Andersen-Gadstrup*, cigarmager *Carl Høyer* og cigarsorterer *Jens Knudsen*, alle boende i København, en socialdemokratisk ungdomsbevægelse, som i løbet af få år fik betydelig tilslutning, særlig i provinsbyerne. Andersen-Gadstrup var både åndeligt og organisationsmæssigt bevægelsens førstekraft.

Det var i denne socialdemokratiske ungdomsbevægelse, Harald Jensen trådte ind, da han i 1906 stiftede og blev valgt til formand for Socialdemokratisk Ungdomsforening i Brønderslev. Valget af den unge mand til formand, endnu dengang lærling, vakte en vis opsigt inden for arbejderungdommens kreds, og man så i ham, ikke med urette, en kommende mand.

Medens den første ungdomsbevægelse, som blev til den „ungsocialistiske”, var udpræget *politisk* orienteret med hensyn til opgaver og program, blev den anden det i lidt mindre grad. Ikke mindst Harald Jensens deltagelse bragte mere praktiske problemer, således *lærlingspørgsmålet*, frem i forgrunden, hvor hidtil agitationen mod militarismen havde været fanen.

Socialdemokratisk Ungdomsforbund afholdt i 1910 kongres i Kolding. Allerede to år forud var Harald Jensen valgt til medlem af forbundets hovedbestyrelse, og på Kolding-kongressen valgtes han til formand for

forbundet, efter at Andersen-Gadstrup havde givet ham en meget varm anbefaling. Han var da endnu ikke fyldt 21 år.

Det er nok muligt, at adskillige *københavnske* medlemmer var lidt forundrede over dette valg og havde ventet, som hidtil, at se en københavner på denne post. Der var jo blandt disse repræsentanter særlig en mand, *Marinus Kristensen*, der som taler og skribent allerede havde placeret sig som en af de bedste. Nu blev det altså Harald Jensen, som blev valgt.

Harald Jensen var i mangt og meget en modsætning til den almindelige type, ungdomsagitatoren, med eller uden stort bølget hår og kunstnerslips. Han havde som få mennesker *sin rød* i orden. Han var født blandt arbejdere og bønder, og han forlod aldrig det milieu. Hertil kom, at han var så tidligt moden. Jeg vil ikke påstå, at han var gammel, men det følte uvilkårligt af hans kammerater, at han var ældre end dem. Derfor mødtes han altid af *tillid*.

De socialdemokratiske ungdomsbevægelser havde i de første år i agitationen fortrinsvis dyrket politiske emner med valgret, republik og særlig antimilitaristisk agitation i første linie. Dersom man skal karakterisere Harald Jensens mere end 10-årige indsats i ungdomsarbejdet, må det blive som manden, der rejste de *realitetsbetonede* sager, i første række *lærlingspørgsmålet* og *de nye former for oplysningsarbejdet*.

Han havde allerede på kongressen i Kolding fremdraget lærlingenes forhold og henstillet, at ungdomsforbundet for alvor tog denne sag op, søgte at organisere lærlingene og overfor myndighederne rejste kravet om en ny lærlingelov og i det hele taget forbedrede forhold for Danmarks lærlinge og unge arbejdere.

Da Harald Jensen efter 3 års forløb gik af som formand for Socialdemokratisk Ungdomsforbund, blev han 1913—15 redaktør af ungdomsforbundets blad „Fremad”. Endnu et par år senere blev han redaktør af det socialdemokratiske tidsskrift „Socialisten”. Hele denne periode betød for Harald Jensen en modningstid til hans alt for korte gerning i Arbejdernes Oplysningsforbund. Han skrev også flere pjecer i disse år, således „Kongedømmet af Guds nåde” og „Arbejderdiktatur” samt pjecen „Bliv vis”. Denne sidste pjece, der udkom i 1918, indeholder de tanker og retningslinier, efter hvilke han tænkte sig oplysningsarbejdet anlagt.

Harald Jensen var tidligt moden og udviklet. Allerede da han valgtes til formand i 1910 og flyttede til København, stod han fuldt færdig til

sine opgaver. Og dog foregik der en mærkbar ændring og afklaring i hans anskuelser, efter at han var kommet ind i hovedstadens mere afvekslende, mangesidede og flimrende liv. Han så tingene skarpere i København end i Brønderslev.

Han blev medlem af diskussionsklubben „Karl Marx” og deltog med lyst og interesse i drøftelsen af klubbens mange emner, lige fra spørgsmålet om klassekampens indflydelse på den bildende kunst til socialdemokratiske tillidsmænds deltagelse i kongemiddage og hoffester. Så vidtspændende var emnerne i de år.

Der er ingen tvivl om, at København *radikaliserede* Harald Jensens anskuelser. Han kom med den unge provinsboers umiddelbare tillid og frejdige tro på, at alt var såre godt — og da særlig i partimæssig henseende. Han opdagede her, at livet indeholdt flere nuancer, end han før havde set, og at man ikke skal tage andres meninger for gode varer, før man selv har prøvet og tænkt dem igennem. Dertil bidrog naturligvis også krigen i 1914, og de omvæltninger i tanker og meninger, som dens forhold skabte ikke mindst hos ungdommen. Harald Jensen blev en anden i de år.

Ikke sådan, at han ændrede anskuelse. Det gjorde han ikke, og det kunne han aldrig gøre. Han citerede så ofte Stuckenbergs digt med linierne:

*Hvor før vi stod,
endnu vi stå,
vi valgte ej på må og få
en fanevagt i blinde.*

Han blev, hvad han var, og han forblev trofast mod sin klasse, sin rod og sine kammerater. Han var født socialdemokrat, og han kunne ikke tænke sig at være andet. Men synet udvidedes, vinduet udad blev større, og han lærte sig at tænke *historisk*, i perspektiver, medens alt for mange mennesker kun beskæftiger sig med dagen og det allernærmest liggende stykke vej.

Han var først og fremmest *arbejder*. Arbejdernes kår var hans. Han nåede næppe nok selv at komme til at høre til de velstillede arbejdere, selv om han og hans familie vel nok blev lidt bedre stillet, da han i 1924 blev tillidsmand og samme år valgtes til folketinget. I de første 10—15 år af hans ægteskab var forholdene små og trange, og de blev ikke bedre af de mange soldaterindkaldelser under krigen. En børneflokk, som efter-

hånden voksede til seks, kunne jo også nok tynde på en typografs budget. Men han klagede ikke, han søgte heller ikke stillinger for at forbedre sin økonomi. Da han fik tilbudet, hvortil han iøvrigt var selvskrevet, tog han det — som en selvfølge.

Det var denne trofasthed mod sig selv, mod sit væsen, mod sit inderste jeg, som han overførte på sin klasse. Harald Jensen kunne være meget følsom, ofte endda sentimental i sit forhold overfor mennesker. I sit forhold til tingene var han det aldrig. Da han skulle skrive i „Fremad” om den nye grundlov af 1915, en artikel, som Borgbjerg heftigt polemiserede imod, sluttede han den med den næsten klassiske, men bitre sætning: Den grundlov, som afskaffer Saxogades nød, er vor begejstring værd.

I 1922 nedsattes et fællesudvalg af repræsentanter for arbejderbevægelsens forskellige grene med den opgave at finde praktiske former for et vidt omspændende oplysningsarbejde. *Bramsnæs* blev formand og Harald Jensen medlem af udvalget. I udvalgets redegørelse understregede man nødvendigheden af at uddanne arbejderne tillidsmænd så godt som det var muligt og bedre end hidtil. Fagforeningerne havde brug for dygtige folk til at forhandle med arbejdsgiverne, Socialdemokratiet havde brug for dygtige agitatorer, dygtige repræsentanter til byråd og rigsdag.

Resultatet blev da dannelsen af Arbejdernes Oplysningsforbund, der begyndte sin virksomhed 1. januar 1924, og Harald Jensen blev ansat som leder, kaldet forretningsfører. Hermed begyndte han på den gerning, der for hans vedkommende kun skulle vare 6 år, men hvor han alligevel nåede at sætte sig et minde og nåede at lægge grunden til den position, som oplysningsforbundet har nået i dag.

Allerede i pjecen „Bliv vis” havde Harald Jensen formuleret oplysningsarbejdets opgaver og formål i følgende smukke ord:

„Det er med oplysningsarbejdet som med solens varme. Det smelter frosthårde lag, hvori kimene ligger kolde og golde, det bringer bevægelse og liv, betinger udvikling og vækst, blomstring og frugt.

Det skulle kendes på arbejderungdommen, at den var oplysningens ven, oplysningens tjener og beforder, ikke i ord, men i gerning. Det skulle præge dens sind og dens tanke og gøre den til mænd og kvinder med faste karakterer.

Det skulle give den grundig viden, overlegen dygtighed og saglig kraft. Det skulle give den tro og begejstring og sikkerhed på sin sag, handlingens mod og offervillighedens styrke.”

En af de sidste ting, Harald Jensen fik udrettet i oplysningsforbundet var overtagelsen af Roskilde Højskole, og han var meget stolt deraf. Selv om arbejderne overtog denne smukke og for så vidt også historiske højskole i de gamle højskolekredse modtoges med en vis sorg, følte det også som en naturlig ting. Den gamle, meget frisindede forstander *Morten Bredsdorff* havde i sin tid søgt og fået megen forbindelse med københavnske arbejdere. Mange af os — Harald Jensen også — besøgte lejlighedsvis højskolen til foredrag og diskussion, og samværet var altid nydelsesrigt og forfriskende. Nu rådede oplysningsforbundet over to højskoler, og Roskilde Højskole blev i endnu højere grad end Esbjerg oplysningsforbundets højborg, idet de fleste af de mange sommerkursus efterhånden samledes her. Et varigt minde er rejst Harald Jensen på højskolens grund, idet der året efter hans død opstilledes en granitbænk, der bærer hans navn.

I 1924 vages Harald Jensen til folketingsmand for Nørresundby og var valgt der til sin død nytårsaften 1929.

Når man skal samle billedet af Harald Jensen vil han for dem, der kendte ham, stå som et udtryk for sit slægtled i arbejderbevægelsen. Når han af sin samtid følte som den bedste i sin generation, var det ikke alene, fordi han besad rige evner og formåede at opnå gode resultater, men lige så meget, fordi han ejede den *karakterens renhed* og den *sindets og sjælens trofasthed*, som skaber en personlighed.

Trofasthed var måske hans fornemste karaktertræk. Trofast først og fremmest mod sin klasse. Han så altid problemerne ud fra arbejderne synspunkter. Ikke sådan, at han sagde: Arbejderne har altid ret — han har mange gange kritiseret sløvsind og gamle fordomme hos sine egne standsfæller. Men han anskuede problemerne og bedømte tingene ud fra arbejderens umiddelbare socialistiske indstilling. Man ser det på nogle af de artikler, han har skrevet, og som han nu i dag næppe ville have skrevet. Tiden, udviklingen og ikke mindst forståelsen er blevet en anden.

Han var en modstander af talemåder og fraser. Han hørte som taler ikke til de store ophidsende agitatorer. Hans tale var jævn og ligetil, men hans sprog var rensset, for ikke at sige lutret, han skyede det almindelige og banale og gik gerne en omvej for at finde det helt rigtige karakteriserende ord. Det glimtede i hans sprog af vejr og vind, af sol og regn, og måske mest af vejgrøfternes skønne blomster. Men man *lyttede* til ham.

Man tog altid et lille ord med hjem, ligegyldigt om man hørte en tale eller læste en artikel af ham.

Store ord passede ikke på Harald Jensen. Høvding, fører, han ville væmmes ved dem! Men han var fra sin tidligste ungdom, om end ikke af fag, en virkelig ungdommens lærer, vejleder og opdrager. Jeg ved ikke, om han ville have egned sig til højskoleforstander, jeg tror det næppe, for han kunne ikke med det, der i højtideligt sprog betegnes som højskolens „levende ord”. Derfor pegede han altid på bogen, det *skrevne* ord. Men han havde sjældne evner til at vinde ungdommen, vinde dens tillid.

I oplysningsarbejdet og overfor ungdommen kom Harald Jensens *meneskelighed* og *tolerance* til fuld udfoldelse. Når ungdommen så villigt lyttede til ham, var det ikke mindst, fordi han så villigt lyttede til den. Han søgte altid at forstå de unge og glemte aldrig, at han selv havde været ung og ikke ment akkurat det samme som andre. Han snakkede ikke folk efter munden, men han respekterede og forstod andres meninger. Han havde sin egen måde at diskutere med ivrige anderledes tænkende på. Et lunt smil, en mild ironi, men aldrig bidende hån. Ved hans bisættelse mindede en af talerne om Hamsuns ord ved Bjørnsons død:

*Han brugte ej sværdet til stik,
endvidere så han sig om til den såredes sår,
før han gik.*

Denne mand var ikke alene velegnet, men blandt sine samtidige selvskreven til at blive oplysningsforbundets første leder. Det lyder overdrevent at sige, at Harald Jensen har skabt og formet Arbejdernes Oplysningsforbund. En bevægelse er ingen enkelt mands værk. Men han ledede og plejede det. Med nænsom, men fast hånd førte han oplysningsvirksomheden ud til videre og videre kredse uden store armsving, men voksende måned for måned. Han lærte deltagerne i højere grad end tidligere at bruge *bogen* til fremme af selvtænkning og selvudvikling. Han lærte, at arbejderne oplysningsvirksomhed måtte have en dobbelt mission: at løfte arbejderklassen som helhed op til større kundskab og højere kultur og at udvikle hver enkelt mand og kvinde til en karakter og en personlighed.

Arbejdernes Oplysningsforbund er et stort værk. Det er på en gang studiekreds, læreanstalt og højskole, ja det har udviklet sig til at blive et *folkets universitet*, samfundet til almennytte. I denne bygning er der en sten, som ærefuldt bærer Harald Jensens navn. *H. P. Sørensen.*

Ø J N E N E

af Halfdan Rasmussen

JEG kendte et par øjne
i dybe skygger lagt.
I øjnene stod skrevet
at troens sværd var magt.

De så et rige fødes
af hadets fælleskab.
Men allé deres sejre
blev nederlag og tab.

De så at byer brændte
og mennesker forgik.
Og der var tidløs kulde
og hån i dette blik.

De så en slægt forbløde,
De så en tro gå vild.
De kaldte hadet styrke
og hævnen offerild.

De døde mænd har set dem.
Gaskamre så dem le.
Og små børns mørke øjne
drak frygt af deres sne.

Forkrøblede har kendt dem
når hadet gik dem nær
Men aldrig sov en stilhed
i disse øjnes skær.

Og aldrig blev de strejft
af stilhed sidenhen . . .
Jeg kendte et par øjne.
Jeg kender dem igen.

HVAD er det for en revolution, der foregår nu? For der er ikke tvivl om, at vi lever midt i en revolution. Tidsbilledet skifter med flimrende fart, og samfundsbeskrivelser, der er blot 20 år gamle, er håbløst forældede. Vi har en del af dem stående på skolens bibliotek. De bliver ikke hjemlånt.

Udgangspunktet for en samfundsanalyse må være den udvikling af produktionsteknikken, der er en bydende forudsætning for vor tilværelse i dag. Vor tid — *maskinalderen* — fødtes med dampmaskinens opfindelse, der gav stødet til den industrielle revolution, som brød igennem i slutningen af 1700-tallet i England og 50-100 år senere

E B B E M U N K

Et økonomisk tids- billede

„Kooperationen og det industrielle demokrati, det er to sikre vejvisere fremover. Grundlaget ligger der, ungt og spinkelt for samarbejdsudvalgenes vedkommende, ældre og solidt hvad angår Kooperationen. Der er noget at bygge videre på!” Møde i Bryggeriet Stjernens produktionsudvalg. For bordenden direktør Peder Nørgaard.

på fastlandet. Industrialismen sprængte med den overlegne produktionstekniks styrke statens og de mere eller mindre statskontrollerede laugs reguleringer af næringslivet, som måske var hensigtsmæssige under håndværksøkonomien, men uforenelige med fabriksdriften. Den økonomiske liberalisme var den ideologi, der blev industrialismens murbrækker: Væk med alle statsindgreb. Lad den fri konkurrence slå igennem. Den vil tvinge priserne ned til omkostningerne, og den enkelte producents bestræbelser for at sænke omkostningerne og prisen og dermed erobre markedet vil give et konstant pres på det tekniske fremskridt. Resultatet bliver en stor produktion til lave priser til gavn for hele befolkningen. Denne anskuelse var ikke så langt fra virkeligheden i industrialismens første periode. Produktionsstigningen var kolossal, blot opslugtes den i første omgang af en næsten lige så kolossal befolkningstilvækst.

Men den tekniske udvikling fortsatte. Virksomhederne blev stadig større, og efter 1870-erne begyndte monopoldannelsen inden for storindustrien: Når der kun er plads til få virksomheder på markedet, finder de let sammen. I modsat fald vil den økonomisk stærkeste slå de andre ud. Dermed begyndte den frie konkurrence at vige, og siden har den været på fortsat tilbagetog.

I nogle tilfælde, hvor monopoliseringen har ført til direkte sammenslutning af virksomhederne (i USA fusioner og trusts, herhjemme mange af de „firmaer“, der kaldes „De forenede“, f. eks. De forenede Papirfabrikker) har den medført en forbedret produktionsteknik. Produktionen samles på de største og billigst producerende virksomheder, og det sikrede store marked gør det muligt at indsætte store specialmaskiner, som da kan udnyttes fuldt ud. Men konkurrencens bortfald medfører selvfølgelig, at prisen tit kan sættes betydeligt over omkostningerne (ejendommeligt nok har nyere undersøgelser vist, at denne mulighed ikke altid udnyttes fuldt ud).

Men i andre tilfælde, og det er langt de fleste, virker monopoliseringen som en bremse på det tekniske fremskridt. Det gælder det typiske kartel, som er meget udbredt herhjemme. Her fordeles produktionen på de bestående — mere eller mindre effektive — virksomheder, hvilket forhindrer en koncentreret stordrift. Det er sikkert ikke ualmindeligt, at man med fuldt overlæg opretholder de små, dyrt producerende virksomheder som et omkostningsargument over for fagforeningerne og det offentlige.

Inden for et meget stort vareområde er priskonkurrencen forsvundet,

Trustens dystre symbol — den mangearmede blæksprutte.

ikke på grund af direkte prisaftaler, men fordi man er bange for at sætte priserne i skred, og for de såkaldte mærkevarer gælder det, at salget ikke er særlig følsomt over for en priskonkurrence. Salget af *Perletand* ville ikke blive væsentlig mindre, hvis prisen på *Siko*-tandpasta blev halveret. Varerne bliver mere og mere teknisk bestemte og forbrugerne stadig mere rådvilde, når de skal bedømme kvaliteten. Derfor breder mærkevarerne sig, og ved reklamens hjælp lykkes det producenterne at slå fast, at netop „dette mærke“ er af en særlig kvalitet, som umuliggør prissammenligninger. Sammenfattende kan man sige, at mens under frikonkurrencen prisen konkurreredes ned til omkostningerne, har vi nu en situation, hvor omkostningerne på grund af de stigende reklameudgifter konkurreres op til prisen, og den manglende priskonkurrence forhindrer (navnlige inden for handelen) den billige stordrift i at slå igennem. Det samme gælder opdelingen af forbrugsvarerne på utallige mærker. Den hindrer masseproduktionen, som først og fremmest er til gavn for masserne.

Det private næringsliv synes altså ikke længere at være i pagt med det tekniske fremskridt.

Den anden store svaghed ved det private næringsliv er, at det med mellemrum går i stå. For at produktionen kan opretholdes, må de indtægter, der tjenes ved produktionen, gives ud igen til køb af produktionen. Det sker direkte med den del af indtægten, der forbruges, og den del, der betales i skat, bliver givet ud igen af det offentlige. Det ømme punkt er den del af indtægten, der opspares og sættes i banken. Det er ikke noget problem i tider, hvor der er et stort investeringsbehov, d. v. s. når der er brug for en udvidelse af produktionsapparatet. Bankerne vil da kunne låne de indsatte penge ud igen (og måske flere endnu, skabt ved en forøgelse af seddelmængden og mængden af „check-penge“). Men er der ikke brug for nyinvestering, bliver de opsparede penge liggende i bankernes kasser (trods rentesækning), efterspørgselen indskrænkes tilsvarende, produktionen falder, folk bliver arbejdsløse og køber mindre, den onde cirkel er i gang.

Før 1914 var de tilbagevendende kriser et problem, men ingen samfundstrusel; men i 20-erne begynder den kroniske arbejdsløshed at optræde. Så kommer krisen i 1929 og den efterfølgende store depression i begyndelsen af 30-erne. I januar 1933 lå arbejdsløsheden herhjemme på 43,5 pct., og lignende tal noteredes på tidligere tidspunkter i udlandet. Det var privatkapitalismens fallit, og staten måtte træde til. Man søgte at stimulere de private investeringer ved rentesækning, supplerede dem med offentlige arbejder og forøgede i det hele de offentlige udgifter til erstatning for den svigtende private efterspørgsel, og man indførte landbrugsordninger og importregulering (herhjemme: valutacentralen, 1932). For tiden har vi statsindgreb med lige det modsatte formål, nemlig at begrænse en alt for stor efterspørgsel. Det er værd at huske, at de instrumenter, der anvendes, ikke er krigsfænomener. De skabtes under den store depression i 30-erne. (Når liberalismen står så forholdsvis stærkt i øjeblikket f. eks. i USA, er det bl. a., fordi hjulene i det private erhvervsliv holdes i gang af oprustnings- og genopbygningskonjunkturen). 1930 vil sikkert blive et afgørende årstal i historien. Det indvarsler overgangen til en samfundsform, hvor statens stilling i det økonomiske liv bliver mange gange mere dominerende end under enevælden før den industrielle revolution. Rundt omkring i Vesteuropa administrerer staten i dag mellem 15 og 40 pct. af nationalindtægten. Hovedposten er sociale udgifter, tit i form

af et socialiseret forbrug med stordriftsfordele (sundhedspleje, skolebespisning o. s. v.). Men staten deltager også direkte i næringslivet; og den optræder som storbank og låner kæmpesummer ud mod kontrol med investeringerne, den aftaler eksport- og importpriser, og den fører også, navnlig uden for Danmark, en almindelig priskontrol og tit også lønkontrol. Hvis man for 20 år siden ville klage over priserne, måtte man henvende sig til Vorherre, i dag klager man til staten.

Men er det ikke netop al denne statsregulering, der er ulykken? Som foran påvist er det ikke staten, der har dræbt den fri konkurrence, det har det private erhvervsliv selv gjort. Måske bortset fra udenrigshandelen står valget i dag ikke mellem statsindgreb eller fri konkurrence, men mellem et offentligt eller et privat reguleret næringsliv. Et lille eksempel: Inden for bilgummibranchen er der fornylig truffet aftale mellem samtlige større importører og producenter og Autogummiforhandlerforeningen. De autoriserede forhandlere er forpligtede til at overholde de udsalgspriser, de nævnte leverandører fastsætter, og begge parter forpligter sig til kun at handle med hinanden. Aftalen kaldes bilgummiordningen. Mon den er mere betryggende end en statsordning?

Eksemplet belyser et typisk træk ved vor tids revolution: erhvervsorganisationernes stigende magt. Der findes efterhånden ikke den økonomiske interesse — den være sig nok så lille — der ikke er organiseret (f. eks. findes der togkortforeninger for de rejsende på strækningen Roskilde—København. Ved køreplansforhandlingerne står Roskildes interesser stærkt mod mellemstationernes. Vi husker alle husvagterne, der havde den triste opgave at stå og fryse ved beskyttelsesrummene, mens vi andre sov i vore senge. Kort tid efter at ordningen var indført, læste jeg en annonce om, at Husvagtforeningen for Østerbro afholdt andespil med påfølgende bal).

De vigtigste økonomiske organisationer er (foruden kooperationen, hvorom senere): de snævre monopoler (omtalt foran), brancheorganisationerne samt de store erhvervsorganisationer (De samvirkende Fagforbund, Arbejdsgiverforeningen, landbrugssammenslutningerne, Grosserer-societetet o. s. v.). Brancheorganisationerne kan — som ved autogummiordningen — anvendes rent monopolistisk, og i sig selv virker de sikkert til at skabe en standssolidaritet, der hæmmer priskonkurrencen. De har desuden det nyttige formål at organisere og publicere branchens viden, og ikke mindst har de til opgave at repræsentere standens sagkundskab og

interesser ved forhandling med det offentlige. (Andre foreninger, som den foran omtalte togkortforening, er startet alene med dette formål). De mange statsindgreb har på denne måde været en medvirkende årsag til den omfattende organisering. Og det offentlige kan ikke undvære organisationernes sagkundskab. Derfor er de også repræsenteret i de mange råd og nævn og udvalg, der er skudt op inden for forvaltningen (Vareforsyningsrådet, Priskontrolrådet, eksportudvalgene o. s. v.). Hvis man spørger: Hvem styrer landet i dag? må svaret blive: regeringen, rigsdagen og erhvervsorganisationerne. De store erhvervsorganisationers indbyrdes aftaler har lovgivningskarakter (funktionærernes ferie ordnedes ved lov, arbejdernes ved aftale). Også i det egentlige lovgivningsarbejde deltager de: gennem deres repræsentanter på rigsdagen, sommetider også gennem repræsentanter i regeringen (i den nuværende regering er landbrugssammenslutningerne og grossererne repræsenteret) og ikke mindst gennem deres repræsentanter i administrationen, som i stadig højere grad deltager i lovgivningen. De mange økonomiske indgreb vil tit ikke kunne vente på en rigsdagsbeslutning, og det offentlige område er blevet så stort, at rigsdagen simpelthen ikke kan overkomme at tage stilling til det hele. Derfor er mange love rammelove, der blot angiver hovedprincipperne og overlader den nøjere udformning — og tit også initiativet — til forvaltningen, og det vil navnlig sige til rådene og udvalgene, hvor også politikerne og organisationerne er repræsenteret. Det er således et tidens tegn, at det politiske tyngdepunkt flyttes fra rigsdagen til forvaltningen.

Foran har jeg skildret nogle af de ændringer, der er foregået i samfundets økonomiske og politiske organisation „som svar på“ produktionsteknikkens udvikling, og det fremgår, at denne tilpasning har været mangelfuld. Spørgsmålet bliver: Ad hvilke veje opnår vi med den givne produktionsteknik og de givne politiske vilkår vore politiske formål?

Det følgende bliver nogle meget spredte bemærkninger om vejen frem ud fra det formål at sikre demokratiet og at opnå den størst mulige produktivitet og en mere ligelig fordeling (de tre ting er nøje forbundne).

Først demokratiet. Når så mange politiske afgørelser flyttes fra rigsdagen til forvaltningen, må den også foregå i fuldt dagslys. Hvorfor kan møderne i de mange råd og nævn og udvalg ikke lige så godt være offentlige som sognerådsmøderne? I tilfælde, hvor der ikke må komme forhåndsoplysninger frem om en „ordning“, kan man forlange dørene lukket med ret for offentligheden til efterfølgende prøvelse af beslutningen.

Og hvorfor ikke give offentligheden adgang til sagernes akter (eventuelt mod et gebyr), hvor ikke tungt vejende saglige hensyn taler derimod? Som en logisk konsekvens heraf må også „sagerne“ i de private organisationer, der deltager i forvaltningen, være offentlige. Men det er sikkert ikke politisk gennemførligt.

Kritikken er demokratiets salt og en spore til fremskridt, og særlig nødvendig er denne spore under et udstrakt statsstyre. Når aflønningen ikke giver noget økonomisk motiv til at stramme sig an, må kritikens appel til selvhævdelsen sættes i stedet. (Den fri kritik har også til formål at forhindre magtmisbrug).

En sagkyndig kritik vil man kunne få fra samarbejdsudvalget. Lad os også få samarbejdsudvalg i ministerierne!

Vi savner en skønsmæssig opgørelse over interessefordelingen i de mange råd og nævn. Man har en fornemmelse af, at forbrugerne er underrepræsenteret. Man kan ikke undvære erhvervenes sagkundskab ved indgreb i erhvervslivet. Men kunne man ikke skabe erhvervsorganisationer med mindre ensidige økonomiske interesser?

I Norge er de til vore samarbejdsudvalg svarende produktionsudvalg organiseret i brancheråd, og for nylig har den norske statsminister foreslået disse brancheråd samordnet i et overproduktionsråd, der blandt andet skal være et centralt led ved fordelingen af Marshallhjælpen. Sådanne organisationer for industrielt demokrati vil sikkert repræsentere en meget bredere interesse i administrationen.

Der ligger et parlamentarisk problem — siger Thorkil Kristensen — i erhvervsorganisationernes mulighed for at vælte regering og rigsdags økonomiske planer, og det kan blive skæbnsvangert for landets økonomi,

Arbejdsløsheden i 20'ernes og 30'ernes depression var private kapitalismens fallit. Her er en arbejdsløshedsdemonstration fra 1921.

fordi organisationerne tit virker som rene pressionsgrupper for deres egne snævre formål uden blik eller interesse for den økonomiske sammenhæng og helhedsvirkningen. Men han tilføjer, at jo mere omfattende en organisation er, jo bredere er dens formål. Efter min mening er det således heldigt, at fagforeningerne herhjemme har en stærk centralledelse. Det har fremmet helhedssynspunkter som solidarisk lønpolitik, rationalisering og større bevægelighed på arbejdsmarkedet. Det er sikkert også heldigt, at fagbevægelsen og Socialdemokratiet har været så intimt forbundet fra første færd. Oprindeligt har det gjort partiet smalt (men slagkraftigt), men efterhånden som det er vokset til et folkeparti, har det gjort fagbevægelsens politik bredere. Mon ikke det, at erhvervsorganisationerne indvælges i rigsdagen, i det hele medvirker til, at deres interesser indordnes under mere omfattende partiinteresser? (Selv om indflydelsen også kan gå den modsatte vej).

Det svigtende private initiativ er ved at afløses af offentligt initiativ (jfr. genopbygningsfonden, og at staten har nedsat et udvalg, der skal fremsætte rationaliseringsplaner). Branchesamarbejdsudvalg som i Norge og England ville være ønskelige til dette formål. De ville også kunne aflaste den centraliserede statsadministration. Den er så sandelig ikke et formål i sig selv. Men der er også en anden vej ved siden af det industrielle demokrati: *at genindføre konkurrencen*. Men det er jo umuligt? Nej! *Kooperationen kan gøre det!* Den kan påføre det private erhvervsliv den konkurrence, der tvinger priserne ned og det tekniske fremskridt frem (og bortfaldet af monopolavancer vil give en jævnere fordeling). Kooperationen er et langt smidigere middel end den tungt arbejdende priskontrol, og den er et politisk tilgængeligt middel. Den kræver ikke flertal i rigsdagen.

Man sporer for tiden en fornyet interesse for Kooperationen, og man læser forventningsfuldt Viggo Svanes forslag om, at fagforbundene skal anvende nogle af deres opsparede penge til en planmæssig anbringelse i arbejderkooperationen for på den måde at afhjælpe den kapitalmangel, som er Kooperationens ømme punkt.

Kooperationen og det industrielle demokrati, det er 2 sikre vejvisere fremover. Grundlaget ligger der, ungt og spinkelt for samarbejdsudvalgenes vedkommende, ældre og solidt, hvad angår Kooperationen. Der er noget at bygge videre på!

Ebbe Munk.

I Nymindegablejren ved Vesterhavet — midt i et stykke tungsindigt og forblæst klitnatur — har der i år og i fjor været arrangeret en del 8-dages kursus for medlemmer af hjemmeværnet. Under ledelse af befalingsmænd fra hæren og fra selve hjemmeværnet har deltagerne, der var rekruteret fra alle samfundsgrupper og fra alle aldersklasser mellem 18 og 73 år, gennemgået skydeøvelser og våbenlære, terrænkendskab, meldetjeneste, exercits o. s. v. Udover disse rent militære færdigheder havde man i år på timeplanen indføjet *medborgerkundskab*, og til at undervise i denne omfattende disciplin havde man indforskrevet civile lærere, to ad gangen, en fra arbejderne oplysningsbevægelse og en fra den grundtvigske folkehøjskole.

Formålet med timerne i medborgerkundskab skulle være at give deltagerne kendskab til psyke og mentalitet hos henholdsvis by- og landbefolkningen, disse befolkningsgruppers historie gennem de sidste 100 år, højskolen, den grundtvigske og arbejderhøjskolen, alt sammen i den hensigt at undersøge mulighederne for skabelse af værnevilje i alle kredse af befolkningen. Men foruden at følge den ordinære timeplan — der var meget

VIGGO MOLIN-NIELSEN

Et beskidt stykke arbejde

hård: op kl. 5,45 og så undervisning næsten uafbrudt til kl. 18 — måtte deltagerne de fleste aftener stille til ekstraordinære foredragsarrangementer. En aften var det de civile læreres tur til at medvirke ved en sådan aftenforanstaltning. Lederen af hjemmeværnsskolen, oberstløjtnant Frigast, havde stillet os den opgave at indlede en diskussion over emnet: Hvordan gør vi hjemmeværnet til hele folkets hjemmeværn? Den lille igangsættende tale skulle holdes for ca. 75 deltagere, som derefter deltes i diskuterende smågrupper hver med sin ordfører, der til sidst over for det samlede auditorium skulle redegøre for gruppernes diskussioner og de konklusioner man var nået til. En udmærket form i øvrigt — men hvad i al verden skulle man sige til indledning? Jeg havde aldrig tidligere været i forbindelse med hjemmeværnet og kunne intet sige om særlige hjemmeværnsproblemer. Derimod mente jeg at kunne sige noget om hvordan jævne arbejdere, der var voxet op og modnet til politisk forståelse i løbet af socialdemokratiets afrustningsperiode i 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne, ville ræsonnere over en henvendelse om at lade sig indrullere i hjemmeværnets rækker. Og så sagde jeg:

„At gøre hjemmeværnet til hele folkets hjemmeværn, d. v. s. at gøre det til noget der ikke opfattes som blot et af statens „væsener“ eller en af dens institutioner indemuret i monumentalt bureaukrati, men virkelig opfattes som *vores allesammens*, må vel bl. a. bestå i at få det rekruteret ligeligt fra alle befolkningsgrupper. Men den agitation for tilgang der vil gøre indtryk på den ene gruppe vil muligvis være virkningsløs overfor en anden befolkningsgruppe. F. ex. vil det måske være i stand til at gøre indtryk på direktøren, den selvstændige næringsdrivende, den overordnede funktionær eller landbrugeren, hvis man peger på at i hjemmeværnet lærer man disciplin og lydighed mod sine overordnede, at indstille sig på et fællesskab med faste regler, at blive på sin plads og gøre sin pligt langt ud over noget reglementeret fyraftensklokkeslet — i påkommende tilfælde bogstaveligt til sidste minut, at sociale skel til syvende og sidst ingen rolle spiller thi her mødes direktøren og arbejdsmanden i samme simple uniform og glemmer økonomiske interesse modsætninger. Men arbejderne vil ofte være utilgængelig for ræsonnementer af denne art. — Nåh, vil han sige, her skal altså præpareres et nyt „Volksgenossenschaft“, en ny rørende historie om at vi alle er i samme båd og undergivet skæbnefællesskab. Den historie har vi hørt før. Vi kender den for godt. Duer ikke. Væk!

Han nærer ingen illusioner om en umiddelbart forestående skøn tid i

hvilken alle tidligere økonomiske modsætningsforhold mellem befolkningsklasserne vil fortone sig i rosenrød idyl. Den danske arbejder nærer ikke mange illusioner i det hele taget. Han er uden illusioner og uden ideologi. Både i politisk og religiøs henseende. Kirken interesserer ham ikke; det er ikke sådan at han er antikirkelig, han er bare ligeglad med kirkens existens — om den lever eller dør forekommer ham at være noget af det mest ligegyldige i denne verden. Han har i virkeligheden heller ingen forudfattede politisk-ideologiske begreber, selv om hans modstandere gerne vil rubricere ham som „marxist”. Socialistisk teori af dybtgående beskaffenhed interesserer i almindelighed hverken ham eller hans organisationsledere. Han føler sig ikke overbevist om at vejen til fuldkommengørelse af menneskelig lykke går gennem statsmagtens overtagelse af ejendomsretten til produktionsmidlerne, og han bilder heller ikke hverken sig selv eller andre ind at det danske demokrati er det mest fuldendte af alle politiske systemer. Han får dårlig smag i munden når der tales eller synges om eller råbes hurra for vort elskede fædreland og vort skønne gamle flag som vi vil slå kreds om og værne til sidste blodsdråbe — for hans skyld kan man godt dyrke radiser og spinat på graven i Bøffelkobbøl, lade ploven gå over Dybbøl banker og så arealet til med byg og sukkerroer og endvidere spare sig opførelsen af en række af de planlagte, drivende sentimentale monumenter for besættelsestidens ofre, som ikke gavner de døde og som hos de levende kun fremkalder følelser og stemninger der aldeles ikke er sunde hverken for den enkelte eller for fremtidige muligheder for fredeligt og fordomsfrit samkvem mellem nationerne.

— Nej, det er dog for galt! udbryder den forargede nu. Har du dog ikke respekt for noget, er der intet som er dig helligt? Er det ikke selve begyndelsen til nationens undergang, hvis en væsentlig del af befolkningen erklærer at den er ude af stand til at tro på, begejstres for og kæmpe for noget? Er det ikke det mest nedslående udsagn der overhovedet kan fremsættes — således som vi f. ex. har hørt det om den tyske ungdom i de senere år — at mennesker aldeles har tabt troen på alle høje idealer og står fuldkommen ribbet for alle illusioner?

— Gid det var så vel, svarer vor ræsonnerende arbejder. Høje idealer, klippefast tro og svulmende ildhu, urokkelig overbevisning om egen races, kulturs, religions eller politiske systems overlegenhed, alle de fordomme og æresbegreber der så let udarter til fanatisme, har været årsag

til flertallet af menneskehedens ulykker så langt tilbage i tiden som verdens- og bibelhistorien kan berette om. Inkvisition og hexeprocesser, religionskrige og mange andre krige, den nuværende modsætning mellem øst og vest, alt er resultatet af forblindet idealforgudelse. Der bliver aldrig fred og ro i verden før vi afskriver alle de høje idealer som folk i tidens løb har været rede til at dø for. Fremtiden tilhører de desillusionerede. — Det er i og for sig ikke nogen ny tanke, fortsætter han; Cervantes havde øje for den troende idealists latterlighed, Swift fortæller i Gulliver om den tåbelige fanatisme der fremkalder krig mellem to nationer på spørgsmålet om man bør slå hul på æggets smalle eller brede ende, Voltaire har i Candide leveret en uddødelig parodi på religiøs og filosofisk intolerance, slægts- og klassefordomme, mundende ud i en lovsang til dem der holder sig ved jorden og forsager al højtflyvende tale; og vor egen Holberg har i Ulysses von Itachia vist os et helt galleri af ædle helte og modige stridsmænd kæmpende for idealerne — gennemført latterlige figurer alle til hobe, den eneste fornuftige person i hele ensemblet er den absolut desillusionerede og ikke-idealistiske Chilian, som aldeles ikke formår at svinge sig op til de store patriotiske højder. Man husker måske det sted hvor Ulysses og Chilian vender hjem til den fædrene ø efter mange års udlændighed; Ulysses falder betaget ned og kysser fædrelandets jord, og Chilian forsøger det samme men rejser sig strax igen: „Tvi for en ulykke! Jeg ved ikke hvad slige ceremonier skal til; der har een nylig kastet sit vand på den sted kan jeg smage!”

Lad os på samme måde som Chilian, fortsætter den arbejder vi snakker hjemmeværn med, lade være med at glorificere krigen og tale om ære i samme forbindelse. Nutidens krige er ikke af den art at de afsætter sig spor i form af uvisnelig hæder hos de deltagende parter, hverken de sejrende eller de tabende. Krig nu til dags er en så snavs affære at ethvert mindesmærke der kæder den sammen med „dåd”, „hæder”, „heltemod” o. s. v. burde brydes ned. Krig er et katastrofalt jordskred, og hvis et sådant skred skulle komme til at gå hen over landet får vi et nederdrægtigt beskidt stykke arbejde med at grave os ud igen.

Jeg vil anerkende, slutter han, at dette beskidte stykke arbejde i den givne situation må forsøges, og hvis I taler til mig på denne måde om hjemmeværnets opgaver er det muligt at I kan hverve mig som medlem — og forudsat at I giver mig noget ordentligt værktøj og stiller mig under en fornuftig arbejdsledelse. Men bliv mig fra livet med jeres flagparader

og med alle fraser om „Danmarks ære” og om at „ofre liv og blod for gamle Danebrog”.

— Sådan vil arbejderen ræsonnere. Ikke i alle tilfælde, for arbejderklassen er ikke nogen forskelsløs masse, men mange vil. Det er nu diskussionsdeltagernes opgave at drøfte i grupperne om det er rigtigt at der skal tales til arbejderen om hjemmeværnet ud fra disse synspunkter, og endvidere at drøfte hvilken argumentation man bør lægge vægt på overfor andre befolkningsgrupper og hvilke fremgangsmåder man i det hele taget kan følge når man ønsker at gøre hjemmeværnet til hele folkets hjemmeværn!”

— — Der kom en ganske livlig diskussion ud af det.

Viggo Molin-Nielsen.

DEN GULE HEST . 1940

På Den Frie Udstilling i København har maleren Carl-Henning Pedersen afholdt en stor udstilling, „Eventyrets malerier“, hvorfra ovenstående billede og billedet på side 50 stammer. I udstillingens katalog skriver kunstneren selv: „I billeder har jeg prøvet at samle mennesket, jorden og universet til en enhed i farvens sprog. Jeg har skabt mine billeder ud af fantasien og har derved bygget på det samme grundlag som al folkelig kunst. Jeg tror at vil vi skabe en kunst, der skal få betydning i det menneskelige samfunds udvikling, der vil bevæge og tale til menneskene, må vi øse af de rige kilder, der ligger inde i ethvert menneske. Hjertets tale, som er al sand kunsts indhold, ejer i sig ildens hurtige fødder til at nå ud i folket og inspirere det til selv at skabe“

P

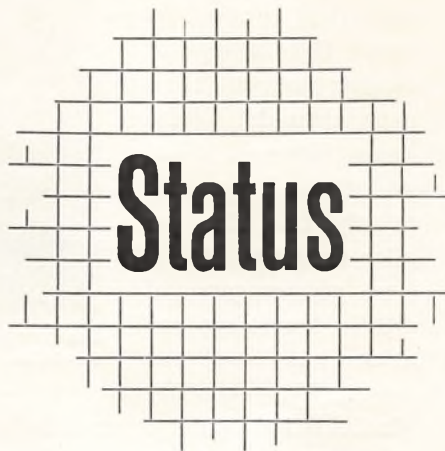
AA den nordiske studielederkonference i Sigtuna i august 1950 udtalte Oluf Bertolt i en oversigt over dansk oplysningsarbejde, at til de virkelig aktuelle behov hørte en studielederuddannelse med erfaringer om psykologiske og pædagogiske forskningsresultater. Konferencen sluttede i øvrigt med en resolution stilet til de nordiske landes regeringer om støtte til en psykologisk og pædagogisk undersøgelse af oplysningsarbejdet.

En sådan undersøgelse pågår for tiden i Norge. Den ledes af det sociologiske institut ved Oslo universitet, og studerende herfra deltager bl. a. i AOF's kurser som iagttagere og interviewere. Det er klart at en pædagogisk-psykologisk undersøgelse kan give gode og nyttige oplysninger for de organisationer, der driver oplysningsarbejde. Men selv i det nugældende AOF-skema kan der ske forbedringer.

Studielederuddannelsen.

Der har ofte været talt og skrevet om studielederne og deres uddannelse. Der holdes hvert år studielederkursus med statens støtte. Mange impulser hentes her af deltagerne, men alligevel er det, som om en fornyelse og fornyelse af

D I T L E V J E N S E N

Et af Esbjerg AOF's hobbyhold i arbejde med modellering, keramiske arbejder etc.

studiekredsметoderne trænger sig på.

I sommeren 1949 var der 179 studiekredsledere på kursus. Det er for det første ikke mange af landets udøvende ledere, men det kunne være interessant at undersøge, hvor mange af disse, der var eller er blevet aktive. Ved gennemgang af AOF's beretning ses, at der i 1949—50 har været 961 egentlige

studiekredse landet over; nemlig 380 i København, 457 i byerne og 124 på landet. En del af disse ledere er veltrænede gennem årelang erfaring, en del er akademikere eller folkeskolelærere, men alle trænger de til at komme sammen med kammerater fra andre egne for at få nye indtryk og lære om nyt inden for pædagogikken.

De studielederkursus, jeg har fulgt de sidste tre år, har haft interessante og afvekslende emner. Man har virkelig haft indtrykket af, at AOF krædede for disse kursus. Og dog har der ikke været nogen væsentlig fornyelse i emnevalget, når bortses fra sidste års succesfulde forelæsningsrække i psykologi, der burde være fulgt op i gruppearbejdet, og endelig dette års gruppe i kunst på Roskilde Højskole. Men hvad værre er har deltagerne ikke på alle hold lært det, de kom efter: at fremlægge et stof, at lede en studiekreds, at lede en samtale, at sætte en diskussion i gang. Studielederkurserne behandler et emne på ca. 20 timer, som om det var en sædvanlig gruppe i fagforeningskundskab. Deltagerne får ikke lov til selv at overtage undervisningen og lære af kammeraternes og lederens kritik. Den af AOF udpegede gruppeleder fører kredsen frem efter gammel folkeskolelærermetode. Læreren og studiekredslederen sidder på sin katederstol (for at skjule sin nervøsitet) og føler at værdigheden og tilhiden til ham vil gå fløjten, hvis han ikke hele tiden blander sig i diskus-

Kunstgruppen på sommerens studielederkursus på Roskilde. Sand-Christiansen forklarer et typisk moderne kunstværk.

sionen, eller, når galt skal være, siger hele lektien selv for ikke at få forstyrrende og forplumrende meninger fra deltagerne. En svensk højskolelærer sagde herom til mig: „Ja, men hvad skal vi dog gøre ved alt det snak, eleverne kommer frem med, når læreren ikke er den midtpunkt-samlende?” Jeg foretrækker dog elever der *snakker* fremfor at sidde som umælende kvæg og kikke hinanden i nakken.

Vi mangler . . .

Vi mangler i dette folkeoplysningens land egnede lokaler og stole og borde til voksne mennesker. Vi er henvist til skolelokaler og forsamlingshuse. Og det er vanskeligt at snakke om kunst, når hale og ryg er ømme. De rigtige skoleborde er med løse stole, så de kan opstilles i grupper efter behov, og sådan at man ser hinandens ansigter; det er dog den interessanteste del af mennesket.

Vi mangler også Sokrates. Folk i dag kan jo ikke samtale. De har ikke noget at være fælles om. De har ganske vist fået tipningen, og det har reddet mange ægteskaber, påstår Steincke. Se, Sokrates gik rundt og snakkede med folk, gjorde dem ofte vrede; men han opnåede dog at folk til gengæld stillede spørgsmål til ham, og han svarede på sin ironiske måde, at han ikke havde nogen mening om sagen, men at de i *fællesskab* kunne anstille en undersøgelse. Læserne af dette skulle unde sig selv den fornøjelse at læse *Symposion* (Drikkelaget, Gæstebudet), hvor Sokrates diskuterer Eros med en udsøgt samling svirebrødre (Platons samlede værker).

Vi mangler noget at være optaget af, en lidenskab, noget at leve for, en livsanskuelse. I Sverige diskuterer man i dette efterår, om studiekredsene skal behandle Nietzsche eller bogføring. Der ønskes i dag kontante kundskaber, noget der er nyttebetonet, som bogholderi og engelsk og håndgerning. I studiekredsens barndom havde man mere tid og lyst til at diskutere filosofi, at nedbryde det bestående i nattens diskussioner, og i morgengryet opbygge en utopisternes verden. Nytteløse diskussioner afvises af ungdommen i dag. De er blevet for tidligt voksne, og vores verden stiller for store krav. Vi har fået en otte timers arbejdsdag, men vi har mindre tid til sjælens opbygning end tidligere generationer. Mange uddannelsesmuligheder står åbne for de unge, aftenskoler og kursus. Men alt er så skemabundet, så organiseret; kontakten fås ikke lærer og elever imellem. Det bliver ikke godt, før de unge tager fri fra deres arbejde et

halvt år og på en højskole tager sig tid til disse ørkesløse diskussioner, der former det tænkende menneske.

Vi mangler en undersøgelse af interessefelterne i ungdomsårene og i den mere voksne alder, og vi mangler en granskning af trangen til oplysning i de forskellige faggrupper, aldersgrupper og egne af landet. Men trods alt har vi alligevel en fornemmelse af det samme, som *Roar Skovmand* siger i AOF's jubilæumsskrift: *Lys over land*, at . . . „i England og Sverige lægges der langt mere vægt på humanistiske fag end her i Danmark. Der er på dette område forsømt meget her i landet, og skal arbejderoplysningen have den betydning, som den bør have, må der både fra organisationernes og fra ledelsens side gøres en indsats for at lave grundbøger, kursus og studiekredse på områder som litteratur, filosofi og religion”.

Psykologerne har lært os en masse om børnepsykologi, og pædagogerne har bygget deres metodik op på disse resultater. Se bl.a. Göteborgslærernes fortrinlige bog: *Vor arbejdsmåde*, der her hjemme er udsendt af Det danske Forlag. Der kan heri hentes inspiration for studiekredslederne. Men psykologien har endnu ikke sagt os meget om ungdommen og de mere voksnes interesseområder. Vi kan naturligvis tænke os at unge i giftealderen har særlig interesse for forholdet til det andet køn, boligindretning og børneopdragelse. Også udadvendte sociale interesser. De har ansvar for familie og får interesse for at skaffe sig et økonomisk og socialt grundlag (det kan føre til pengemennesker), senere kan der komme religiøse og etiske problemer. Det kan ikke nytte at indbyde de helt unge til studiekredse i fagforeningskundskab, det ved man godt; her må der tages hensyn til de unges trang til leg („hobby” i de voksnes sprog) med værktøj, fodbold og film.

Hvorfor går folk i studiekreds?

For at få at vide hvorfor folk går i studiekreds, har Kooperativa Förbundet i Sverige sendt spørgeskemaer til 357 studiekredsdeltagere. På spørgsmålet om de tidligere havde deltaget i studiekredsarbejde svarede 39 pct. nej. Der sker altså fornyelse. Overraskende for svenskerne var det, at 42 pct. havde søgt kredsene for emnets skyld (mest kvinder), og 42 pct. for organisationens skyld (mest mænd). Hvad er det mest tiltrækkende ved studiekredsformen? Diskussionerne svarede 38 pct., kontakten med andre mennesker svarede 30 pct., ja en enkelt svarede, at han havde

søgt kredsen for at udvide sin bekendtskabskreds. Det er altså meningsudvekslingerne, der holder folk vågne og aktive; at folk kommer for at kontakte andre, er der måske ikke før tænkt på, men det må tages med i overvejelserne.

Man var også så nederdrægtig at spørge, om man mente, det var nødvendigt at forberede sig hjemme mellem gruppemøderne. Og 75 pct. svarede, at det var absolut nødvendigt (husk det er i Sverige), for så gik diskussionerne bedre. Naturligvis kender man også i Sverige vanskelighederne ved at holde sammen på deltagerne til den bitre ende. KF mener dog at 80 pct. holder ved, AOF-København siger 85 pct.

Der blev også spurgt, hvorfor studiekredsmøderne ikke var fulgt regelmæssigt af nogle deltagere, og 18 pct. (29 af 158) svarede, at det var andet organisationsarbejde, der lagde beslag på deres tid; endelig anføres også skift-arbejde, men sjældent at det er studiekredslederen, der kedede dem.

Det gælder stadig, at en studiekreds bliver, hvad deltagerne gør den til. Men man må gerne fra ledelsens side stille større krav om forberedelse hjemmefra. Det gælder AOF's kursus. Forudgående deltagelse i en brevskole kunne forlanges i visse fag. Gruppearbejdet er i forvejen præget af, at der skal nås meget på ca. 20 timer. Og dog er gruppearbejdet meget belærende. En amerikansk undersøgelse har vist, at det stof der lærtes i gruppen var 20 pct. større end ved boglige studier og forelæsninger. Helt op til 40 pct. af deltagerne (soldater under 2. verdenskrig) havde ændret mening i de spørgsmål, der diskuteredes. Læseren smiler måske, men det er virkelig ikke noget at ironisere over. Er det ikke også vor opgave at få folk til at se og tænke selv, at retlede de vildledte. De forstokkede er der nok af.

Jeg slutter, hvor jeg begyndte, med en opfordring til AOF om at se på den pædagogiske tilrettelæggelse af studielederkurserne. Om disse kursus siger *Ib Koch-Olsen* i sin studiekreds-bog, at ... „hvor deltagerne er trænede studiekredsledere, kan man godt arbejde med selve det metodiske uden at knytte det til et bestemt emne. Et sådant kursus kan laves som en mere principiel studiekreds i studiekredsarbejde, hvor deltagerne dog hele tiden må knytte den teoretiske viden sammen med deres praktiske erfaringer”.

Som Paul la Cour siger i *Fragmenter af en dagbog*: „På resultaternes enge skal du ikke slå lejr. Du skal vælge det evige opbrud”.

MENNESKER OG DEN GULE STJERNE . 1950

Af Carl-Henning Pedersens forord i kataloget for udstillingen „Eventyrets malerier“: „Jeg blev maler, da jeg opdagede glæden ved at sætte en farve ved siden af en anden farve. Siden den dag har jeg været oplaget af at finde ind til farvernes hemmelighed. Jeg har opdaget, at jeg derved også søger at finde frem til min egen hemmelighed som menneske.“ Se også side 44.

I en alder af næsten 85 år afgik dr. phil. og theol. Laust Moltesen den 25. oktober ved døden. Fra 1913—42, til sit 77. år, var han statens tilsynsførende ved folkehøjskoler og landbrugsskoler, kun afbrudt af de godt to år, da han var udenrigsminister i ministeriet Madsen-Mygdal.

Det var med en vis spænding at vi på Roskilde Højskole første vinter 1930—31 ventede dr. Moltesens besøg. Jeg kendte ham aldeles ikke. Han var den gamle højskoles mand, og han var venstrepolitiker. Der gik forhåndsrygter om, at han satte pris på god mad og medbragte egne cigarer, fordi han ikke stolede på, at den cigar, der blev budt ham på skolerne, var af tilstrækkelig ud-søgt kvalitet.

Nå, det var ikke lærerkollegiet ukært at skulle deltage i en frokost, der afveg betydeligt fra den sædvanlige, anlagt efter en 8 dages højskoleturnus. Og den verdensmandsagtige optræden, der næsten helt skjulte Moltesens vest-sønderjydske bondeafstamning, og som måtte tilskrives mange års deltagelse i internationalt politisk og videnskabeligt arbejde (en vis nasal udtale af ordene hørte måske med hertil), gjorde konversationen ved bordet let og festlig. Endog cigaren „faldt

HJALMAR GAMMELGAARD

LAUST MOLTESEN

i god jord". — Nu ville skæbnen, at den første time, han kom til at overvære, var et foredrag, hvori jeg søgte at drage konklusionerne af et eksperiment, eleverne havde måttet foretage den foregående uge. De havde rent ud sagt måttet tilbringe hver aften med at slå plat og krone, og resultatet forelå i form af 10.000 sedler, hver med udfaldet af 100 kast (f. ex. 47 plat, 53 krone); disse sedler havde jeg sorteret og ordnet og tegnede nu på tavlen den kurve, der viser sig, når resultaterne grupperes omkring gennemsnittet (50 p, 50 k), formet omtrent som en napoleons-hat — for derefter at forklare eleverne, hvordan man derved kommer til loven om middelfejlen.

Da jeg var færdig, sagde M.: „Ja, det var vistnok en god måde at give eleverne et begreb om videnskabelig metode på, det, at lade dem selv medvirke i eksperimentet. Men husk nu på, at det skal være en folkehøj — høj! skole!" (Moltesen udtalte altid ordet folkehøjskole lidt affekteret med trykket på mellemste stavelse). I samtalens forløb husker jeg hans ytring: „De unge må have noget at tro på, selv om det skal være Stalin eller Hitler.“

Han var åbenbart indstillet på, at vore veje ikke var hans veje.

Det var ikke sidste gang, vi drøftede disse ting, og det var ikke hans endelige dom over arbejderhøjskolen. Jeg husker især en samtale mange år efter, da vi begge havde læst Jules Romains' „De gode Viljer". Der var da ikke langt mellem vor opfattelse af den syntese mellem sund skepsis og tillidsfuldhed over for tilværelsen, der giver en naturlig balance i livet.

Moltesen havde tidlig opgivet den videnskabelige løbebane, der stod ham åben, og havde fulgt sin herskende interesse: folkeoplysningen, højskolen. Han havde som ung drøftet de former, hvorunder højskolen kunne tilpasses arbejdernes kår og krav med folk som Gerson Trier og Nic. L. Petersen. Derfor fulgte han også nu vort arbejde med forståelse og interesse. Helst hørte han på studiekredsene. Det var ham øjensynlig mere om at gøre at høre „det levende ord i folkemunde" end i bestaltede foredragsholderes udformning. „Jeg sidder ganske stille og siger ingenting," sagde han forud, et forsæt han dog aldrig kunne opfylde. Det varede aldrig længe, inden han var med i debatten, ivrigere og yngre end nogen af eleverne. Det kunne dreje sig om filosofiske, sociale eller aktuelle politiske problemer. Men mest gik der ild i ham, når han fik lejlighed til at drøfte historiske emner — dronning Margrethes eller Talleyrands statsmandskunst, Franz af Assisis stigmatiseringer eller korstogenes betydning for

handelen og den begyndende industri i Europa. Her var han hjemme. Hans afsnit om renæssancens og reformationens historie i Folkenes Historie er efter mit skøn ved sin gennemførte fremstilling af samspillet mellem økonomiske og kulturelle faktorer og enkeltmands indvirken det mest åndfulde bidrag til dette store værk.

Han bragte opmuntring og inspiration med sig, til lærere og til elever; han troede, med rette, mere på virkningen deraf end på kritik. Vi så altid hen til hans besøg som til en fest, og vi kom til at holde af ham, af hans rige menneskelighed, hans ungdommelige iver og hans tolerance.

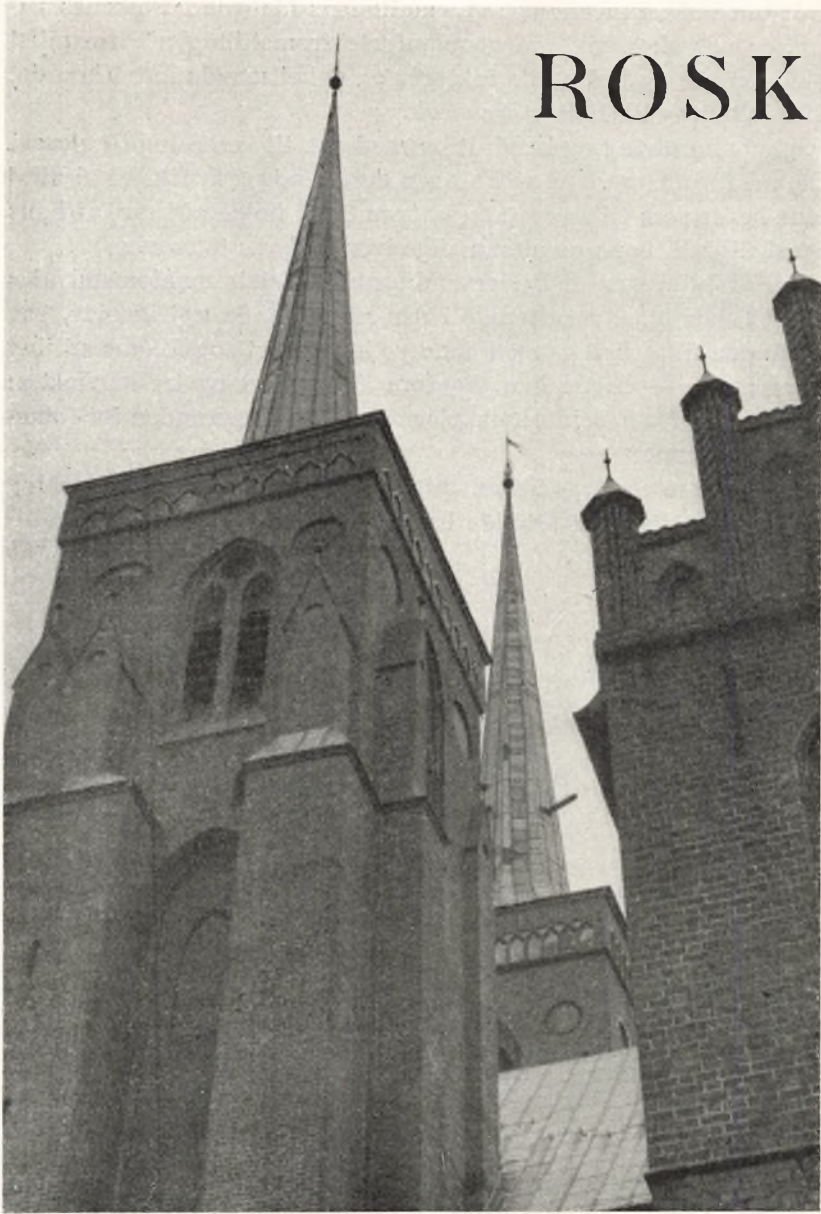
Da vi efter afslutningen af Undervisningsministeriets ungdomsudvalgs arbejde i 1942, der bl. a. resulterede i den nugældende højskolelov, gav hinanden hånden til afsked — med den nye lov ophørte også hans stilling som tilsynsførende — sagde han, ligesom lidt genert og let henkastet: „Jeg tror nu, det er fra arbejderhøjskolerne, at fornyelsen inden for folkehøjskolen skal komme.“

Det var for os som en slags testamente, og som en opgave, hvis løsning vi ikke må blive trætte af at arbejde hen imod.

Hjalmar Gammelgaard.

ROSKILDE

HØJSKOLE

SOMMEREN 1950

FORÅRET kom tidligt. Allerede ved vinterskolens afslutningsfest den 26. april kunne vi smykke spisesalen med nyudsprunget bøgeløv. Maj måned gav solskin, ligeså august. Iøvrigt var vejret meget omskifteligt, med blæst og bygevejr. Og højsommeren blev helt borte. Alligevel blev det en sommer, der gav god høst, både med hensyn til kursusvirksomhed og til markens og havens grøde.

Sommerens kursus har været besøgt af rundt 1600 deltagere, plus ca. 200 til week-end-kursus. Kursusvirksomheden startede den 15. maj. Hver uge var optaget til den 15. oktober. Vi fik dog en lille pause i første halvdel af september. Valget førte til, at to kursus blev aflyst med kort varsel. Der er aldrig noget så galt, at det ikke er godt for noget. Vore medhjælpere fik tid til allerede dengang at udføre noget af det rengøringsarbejde, der skal gøres, inden vinterskolen begynder den 3. november.

En fortegnelse over de afholdte kursus gives andet steds. Uden at forklejne noget kursus, er der dog enkelte, jeg gerne vil omtale, fordi de på en eller anden måde skilte sig ud fra det almindelige.

Dansk Funktionærforbund lagde for 15. maj. Det var et festligt kursus. Børge Juul Larsen havde ikke blot draget omsorg for, at deltagerne måtte slide godt i det, men også for, at de skulle få fornøjelse ud af det. Afslutningsfesten var vel forberedt og lå i et plan, som vi ville ønske, alle kursus måtte nå op til. Og det var forbundets egne folk, der klarede det. Det kan altså gøres. Først et musikprogram med navne som Mascagni, Johan Svendsen, Henriques, Waldteufel, Kreisler og Toselli. Derefter en virkelig munter afdeling. Som det er fremført i beretninger tidligere, lader festerne ved kursusafslutningen ofte en del tilbage at ønske. Det hændte også i sommer. Men til gengæld havde vi adskillige afslutningsfester, som var de pågældende kursus værdige, og som man kunne glæde sig over.

Noget helt nyt var den nordiske studieuge for fagforeningskvinder, med et omtrent lige stort antal deltagere fra hvert af de nordiske lande. Studieugen blev ledet af Helyett Simonsen, som prægede den med sit strålende humør. Blandt deltagerne var den 83-årige mor Fina fra Finland. Mor Fina blev for os biledet på det finske folks sejhed og udholdenhed. Den første aften, da kursisterne fik de sædvanlige praktiske oplysninger, forhørte hun sig straks ivrigt om, hvornår ungdommen skulle være hjemme om aftenen. Hun var blandt de første, der sikrede sig nøgle til hoveddøren, og hver aften svang mor Fina sig i dansen på Vigen. Hun var mærket af 83 års slid, men hun bar sine år og sine mærker med bravour. En anden af deltagerne, som var med til at give kursuset dets ansigt, var

*Gruppearbejde
i det grønne er ikke det mindst
vigtige ved et sommerkursus.*

en af veteranerne i den svenske fagbevægelse, fru Anna Johansson Visborg, tidligere bryggeriarbejderske, og nu millionær siges det. En genial begavelse, fremragende administrator, en af de personer i Sverige, der har ydet størst indsats i socialt arbejde, og trods sin høje alder stadig i virksomhed og en af Sveriges mest indflydelsesrige kvinder.

Og så midt i kursuset kom den amerikanske ambassadør mrs. Eugenie Anderson for at hilse på deltagerne. Mrs. Anderson holdt en tale til kvinderne og vandt dem alle ved sin jævnhed og sine kloge og varme ord.

Sidst i juni fik jeg tilbudet om at blive Johs. Novrups efterfølger som statskonsulent for Undervisningsministeriet i sager vedrørende ungdomsundervisningen. Der kom nogle dage, i hvilke Selma og jeg vejede pro et contra. Skulle vi svare ja? På den ene side: en sådan opgave og mulighed kommer kun een gang; lod man den gå, ville man sandsynligvis altid senere sige: hvorfor tog du den ikke? På den anden side: det arbejde,

Selma og jeg havde påtaget os her, var ikke fuldført. I de senere år har skolens formand Chr. Christiansen ved flere lejligheder peget på over for mig, at skolen var inde i en krise, som det gjaldt om at få den bragt ud af. Det var ingenlunde hverken et let eller behageligt job. Men det kunne og skulle gøres. Og vi syntes, at vi havde taget den første og sværeste tørn. Skulle vi lægge værktøjet, før arbejdet var fuldført? Det var os imod. Men vi kunne jo give værktøjet i nye og yngre hænder, som kunne fortsætte dér, hvortil vi var nået. Og det andet ville ikke lade vente på sig. Vi skylder Chr. Christiansen tak for, at han, trods sine mange advarsler til mig, dog gav os frie hænder til at vælge. Det blev så statskonsulentstillingen.

Den store begivenhed i juli var elevmødet. Det fik i år sin særlige karakter derved, at elevforeningerne for Roskilde og Esbjerg højskoler sammen med Roskilde højskole holdt et „8 dage på højskole“ i forbindelse med elevmødet. AOF havde givet elevforeningerne chancen for at holde dette „8 dage på højskole“ på betingelse af, at der kunne holdes et husmoderkursus på skolen samtidig, og at et passende antal deltagere blev indtegnet inden 1. februar (indbydelsen blev sendt ud i januar sammen med decemberhæftet af Arbejderhøjskolen). Det viste sig let at få den fornødne tilslutning. De „8 dage på højskole“ for gamle elever og kursister blev i alle henseender vellykkede. Dertil bidrog også, at lederen af det samtidige husmoderkursus var folketingsmedlem fru Viola Nørløv. Viola er gammel elev fra Esbjerg. Og hun fik husmoderkursuset til at gå hånd i hånd med de „8 dage på højskole“, så det blev et stort og festligt højskolekursus det hele. Elevforeningerne vil forhåbentlig gentage eksperimentet ad åre.

Blandt deltagerne var

*Fanny Jensen
og Mor Fina
fra Finland.*

Snapshots fra sommerens kursus: Tre gæve Læsø-fiskere fra Dansk Arbejdsmandsforbunds kursus III, et siesta-billede fra Det faglige Kvindesekretariats nordiske studienge, og fhv. minister H. C. Hansen, lynskudt under funktionærernes kursus.

en ung student, Emil Østerberg, som aldrig før havde været på en højskole. Han havde forudsætninger for at se på det hele med mere uhildede øjne end deltagerne, som havde været elever. Andet steds i heftet har han givet en skildring af de „8 dage”, som jeg henviser til.

Så kom i august det britisk-skandinaviske kursus i 14 dage. I 1937 havde Roskilde højskole et tilsvarende kursus. Det er AOF i England, Norge, Sverige og Danmark i fællesskab, som afholder disse kursus. Halvdelen af deltagerne var fra England, den anden halvdel fra de skandinaviske lande. En glimrende sammensætning. Det blev et fint og festligt kursus, som gav alle deltagerne øget kendskab til forhold og problemer i Storbritannien og Norden, og de skandinaviske deltagere fik dertil forbedret deres sprogkundskaber betydeligt. Når kursuset blev så harmonisk og

vellykket, som tilfældet var, skyldtes det i høj grad de tre engelske tutors mr. Bacon, mr. Lower og mr. Chilcott, der var lige så fremragende lærere, som de var gode kammerater, men det skyldtes dog først og fremmest mr. Bertolt, der som leder af dette britiske kursus helt var i sit rette element, ganske som en ælling på vandet. Kursuset var Bertolts kursus.

Den 26. august samledes en 25—30 deltagere fra vinterholdet 1939—40. Erik Christensen, Carl Ecklander og Rudi Krüger fra dette hold havde dannet en komité, som tilrettelagde sammenkomsten og sendte indbydelser ud. Vinteren 1939—40 var mærkelig og spændende. Det var den „drolige krigs” vinter, der endte med begivenhederne den 9. april, og at vi allesammen blev „sønderjyder”. Og nu mødtes kammeraterne igen; vort land var frit, skolen består og augustsolen øste sit varme lys ud over det hele . . .

September var præget af det udvidede fagforeningskursus, der fra gammel tid har været toppen på sommerkursusernes kranselage. I år havde AOF begrænset deltagerantallet noget. Det passede til de forhåndenværende lokaler. Folk befinder sig bedst ved, især når de skal gå sammen i 14 dage, at de ikke i skolelokalerne og ved måltiderne behøver at færdes i trængsel som på storebæltsfærgen. Når der er mere plads, er der mindre friktion. Og i år havde vi følelsen af, at kursuset forløb på helt tilfredsstillende måde.

Angående have- og markbruget brugte jeg i fjor udtrykket, at der alt i alt var grund til at være tilfreds med udbyttet. Skulde udtalelsen have været helt landmandsmæssig, måtte den vel have indeholdt i hvert fald nogen beklagelse. Det indser jeg nu. Skulle jeg give udtryk for have- og markbrugets resultater i år i sammenligning med i fjor, måtte jeg bruge superlativer, som det ikke ville falde landmænd ind at bruge i omtalen af deres høstudbytte o. l. Jeg nævner blot, at høhøsten og græsudbyttet var lidt mindre end i fjor, dog over middel. Kærneudbyttet af kornhøsten var en del bedre end i fjor, kartoffelhøsten var bedre, og frugthøsten gav 2—3 gange så stort et udbytte som i fjor. Alt dette er vigtigt for skolens økonomi. Ikke mindre vigtigt har det været, at Kaj Jørgensen nu er ved at kende jorden og køkkenets behov for produkter fra have og mark, således at han kan tilpasse produktionen derefter. I en virksomhed som Roskilde Højskole er en tilpasning af denne art af allerstørste betydning økonomisk set. Ellen Dahl sørger for en god udnyttelse af produkterne i køkkenet. Så er forudsætningen for en god økonomi til stede. De resul-

tater, der er nået, er tilfredsstillende, og de kan blive meget bedre endnu. Selma og jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke vore medarbejdere fra i sommer i både have-, land- og køkkenbrug for dygtigt og samvittighedsfuldt arbejde.

Også i år ydede en række af sommerens kursus bidrag til udsmykningsfondet. Der indkom ialt kr. 997,51 fra følgende kursus:

Dansk Funktionærforbund	127,86
Nærings- og Nydelsesindustriarb. Forb.	158,95
Dansk Textilarbejderforbund	100,00
AOF fagforeningskursus I	98,32
AOF fagforeningskursus II	67,00
Dansk Arbejdsmandsforb., kursus I ...	16,75
8 dage på højskole	30,00
Udvidet fagforeningskursus	101,81
Guld-, Sølv- og Elektropletarb. Forb. ...	100,00
Dansk Arbejdsmandsforb., kursus II ...	62,61
Dansk Arbejdsmandsforb., kursus III ...	134,21
Ialt	997,51

Det er et fint resultat. Endnu er der ikke truffet bestemmelse om, hvad der skal købes ind for pengene. Der skal helst købes noget, som ikke blot udsmykker, men som også sætter sind og tanker i bevægelse. Fra skolens side bringer vi en varm tak for disse bidrag, som i høj grad hjælper os til at kunne tilvejebringe de omgivelser for arbejdet her, som vi synes det bør have.

Så nåede vi 1. oktober, da Selma og jeg skulle overgive skolen i nye hænder. Det blev afdelingschef i radioen, K. B. Andersen, en god kending af skolen gennem en årrække, og hans kone Grete, som styrelsen udså til at føre skolen videre. De flyttede ind på skolen de sidste dage i september, samtidig med at vi flyttede over til vort gamle hjem.

Det traf sig så heldigt, at keramikkerne, som fra første færd har vist skolen venskab og forståelse (et synligt resultat: den smukke vase i nichen i spisesalen) afholdt week-end-kursus her den 30. september—1. oktober for 18 afdelingskasserere. På den måde kunne Selma og jeg i nærvær af en lille kreds af repræsentanter for arbejderbevægelsen over-

drage varetagelsen af skolens ledelse til Grete og K. B. Andersen. Vi ønsker de to al mulig lykke og held i gerningen.

Jeg er nu gået ind til mit nye job, der omfatter tilsyn med folkehøjskoler, landbrugsskoler, efterskoler og andre ungdomsskoler, aftenhøjskoler og aftenskoler m. m. Heldigvis har jeg medhjælpere til arbejdet. Først og fremmest skal jeg være rådgivende for ministeriet i sager vedrørende voksenundervisningen i Danmark. Det er et såre interessant arbejde, og jeg er glad over at kunne bevare kontakten med det arbejde. Selma og jeg nu i over et kvart århundrede har levet i.

Frode Kristensen.

SOMMERENS KURSUS

Sommerens kursus anføres her i rækkefølge med angivelse af deres arbejdsplan.

Dansk Funktionærforbunds kursus 14.—20. maj. Kursuset lededes af sekretær Børge Juul Larsen, som også ledede en arbejdsgruppe i organisationskundskab; fagforeningskundskab behandledes i tre arbejdsgrupper, som lededes af formændene Erik Fredsøe, Jørgen Sørensen og Frank Steffensen; forstander Frode Kristensen havde en arbejdsgruppe i folkestyrets problemer. Foredrag: Finansminister H. C. Hansen: Danmarks finansielle stilling; næstformand Einar Nielsen: Arbejderne i USA og Danmark; forbundsformand Laust Larsen: Vor organisation og virkemåde; partisekretær Oluf Carlsson: Socialdemokratisk Forbund; sekretær Erik Hauerslev: Arbejdernes Oplysningsforbund.

Dansk Textilarbejderforbunds kursus I 21.—27. maj. H. Werner Madsen, Holger Hansen og Helmuth Olsen ledede arbejdsgrupper i overenskomstproblemer. Foredrag: Finansminister H. C. Hansen: Den politiske situation; norsk gæst: Løn og arbejdsforhold for norske tekstilarbejdere; handelsminister J. O. Krag: Råstoffer og færdigvarer i Danmarks industri; svensk gæst: Løn og arbejdsforhold for svenske tekstilarbejdere.

DSF's lærlingekursus 29. maj—3. juni. Sekretær Carl P. Jensen var kursusets leder. Fire arbejdsgrupper behandlede fagforeningskundskab og lærlingeproblemer under ledelse af Carl P. Jensen, Kai Nissen, D. Amstrup og Dines Hansen. Foredrag: Højskolelærer Viggo Molin-Nielsen: Fagbevægelsens historie; magister Edw. C. J. Wolf: Hvorfor bor vi sådan?; sekre-

tær D. Amstrup: Hvad siger lærlinge-
loven?; adjunkt Fritz Haase: Sang og
musik; sekretær Carl P. Jensen: En
tillidsmands rejseoplevelser.

*Dansk Nærings- og Nydelsesmiddel-
arbejderforbunds kursus 4.*—10. juni.
Forbundets overenskomster behandle-
des i fire grupper under ledelse af
forretningsførerne Marius Madsen,
Marius Johansen, Henry Petersen og
sekretær Sigurd Jensen. Højskolelærer
Ditlev Jensen og sekretær Th. W. Pe-
tersen havde arbejdsgrupper i sam-
arbejdsudvalg; i arbejdsret var der to
grupper under ledelse af højskolelærer
Viggo Molin-Nielsen og sekretær Villy
Nielsen. Foredrag: Folketingsmand
Kaj Bundvad: Arbejderbeskyttelse og
ulykkesforsikring; folketingsmand
Holger Eriksen: Den politiske situa-
tion; redaktør Arild Hvidtfeldt: Hvad
sker der i Østen?; sekretær Carl P.
Jensen: Aktuelle faglige problemer;
fuldmægtig L. Kallestrup: Arbejdslø-
hedslovgivningen; hovedkasserer E.
Randlöf, Stockholm: Den nordiske
union; forretningsfører Marius Mad-
sen: Den internationale union.

*Nordisk studieuge for fagforenings-
kvinder 11.*—17. juni. Kursuset lededes
af Helyett Simonsen. Der deltog 18
kvinder fra Finland, 26 fra Norge, 28
fra Sverige og 37 fra Danmark. Mini-
ster Fanny Jensen talte sammen med
sekretær Kai Lindberg ved kursusets
åbning. Fru Fanny Jensen talte des-
uden om tirsdagen over emnet: Arbej-
derkvinden faglig og politisk, og tors-
dag aften om svangerskabsloven. Des-
uden talte sekretær Kai Lindberg om
aktuelle faglige problemer, socialmini-
ster Johan Strøm om arbejderbeskyt-

telsesloven, hovedkasserer Helga Ja-
hansson, Sverige, om den amerikanske
kvinde på arbejdspladsen og i organi-
sationsarbejdet. Forretningsfører Thor
Pedersen talte om forbrugerne som
købmænd og fabrikanter, foredrags-
chef K. B. Andersen om radioen som
kulturspredere, formand for Forbruger-
rådet fru Lis Groes om Forbruger-
rådets arbejde. Onsdag formiddag fik
kursuset besøg af den amerikanske
ambassadør Mrs. Eugenie Anderson,
som talte om amerikanske kvinder og
amerikansk samfundsopfattelse.

AOF's studielederkursus 18.—24.
juni. Gruppearbejde: Film og radio
ved forretningsfører Oluf Bertolt, lit-
teratur ved højskolelærer Ebbe Munk,
kunst ved kunstmaler G. Sand-Christi-
ansen, som desuden havde foranstaltet
en meget interessant og givende ud-
stilling af kunstværker i skolens gym-
nastiksal. Adjunkt Fritz Haase ledede
sangundervisningen. Foredrag: Sekre-
tær Poul Dam: Hvad har Ungdoms-
kommissionen bragt for dagen?; for-
fatteren Broby-Johansen: Om at bruge
sine øjne; sekretær Erik Christensen:
Erfaringer fra ungdoms- og fritids-
klubber; Kaj Nielsen: Amatørteatret;
magister Bjørn Rasmussen: Biografen
som kulturcentrum; mag. art. Mogens
Knudsen: Kulturkamp i Danmark.

*Dansk Textilarbejderforbunds kur-
sus II 25.* juni—1. juli. Forbundets
overenskomstproblemer behandledes
i tre arbejdsgrupper under ledelse af
sekretærerne H. Werner Madsen, Hol-
ger Hansen og Helmuth Olsen. Fore-
drag: Finansminister H. C. Hansen:
Den politiske situation; norsk gæst:
Løn og arbejdsforhold for norske teks-

tilarbejdere; handelsminister J. O. Krag: Råstoffer og færdigvarer i Danmarks industri; svensk gæst: Løn og arbejdsforhold for svenske tekstilarbejdere.

AOF's fagforeningskursus I 2.—8. juli. Gruppearbejde: Højskolelærer Viggo Molin-Nielsen: Arbejdsret; højskolelærer Ditlev Jensen: Fagforeningskundskab; højskolelærer Ebbe Munk: Nationaløkonomi; fællestillidsmand E. Højland Andersen: Samarbejdsudvalg. Foredrag: Folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg): Aktuel politik; kontorchef Jørgen Paldam: Danmarks økonomi; sekretær Kai Lindberg: Faglig oversigt; direktør Peder Nørgaard: Kooperationens konkurrenceevne.

AOF's fagforeningskursus II 9.—15. juli. Gruppearbejde i fire grupper med samme emner og samme gruppeledere som i det første kursus. Foredrag: Højskolelærer Viggo Molin-Nielsen: Arbejderbevægelsens kulturpolitik; socialinspektør H. Iisager: Hvad kan sociologien lære os?; næstformand Einar Nielsen: International fagbevægelse; socialminister Johan Strøm: Reformen i arbejderbeskyttelsen.

Dansk Arbejdsmandsforbunds kursus I 16.—22. juni. Gruppearbejde i fagforeningskundskab, arbejdsret og organisationskundskab lededes af henholdsvis højskolelærerne Ditlev Jensen og Ebbe Munk og sekretær Th. W. Petersen. Foredrag: Forstander Hj. Gammelgaard: Land og by; sekretær Dines Hansen: Ungarbejdernes organisationsforhold; forretningsfører Vilhelm Rasmussen: Ulykkesforsikringsloven; fuldmægtig cand. polit. Erhard

Jacobsen: Er skatteskruen gået over gevind?; forstander Frode Kristensen: Hvad sker der ude i verden? Desuden var der arrangeret diskussion om produktion, arbejdstid og løn mellem formanden for Dansk Arbejdsgiverforening Hans L. Larsen og formand for DAF Chr. Larsen.

AOF's husmoderkursus og Roskilde højskoles 8 dage på højskole delte skolen i ugen 23.—29 juli. Viola Nørlov ledede husmoderkursuset som havde 40 deltagere. Husmødrene arbejdede ivrigt med Viola Nørlov, Edith Antonsen og Ester Jegind som ledere med at finde ud af hvilke næringsstoffer vi har brug for, budgetlægning, boliglære, varekundskab, rationel husførelse m. m. Fru Ester Jegind underviste desuden i husholdning. Fru Edith Antonsen holdt foredrag om kvinder og Kooperation; konsulent Hagemund Hansen om hvad vi læser, redaktør Møller Nielsen talte om kunst, Frode Kristensen om udenrigspolitik og fru Martha Poulsen om husmoderafløserne. Desuden var husmødrene gæster ved flere af elevforeningens foredrag.

„8 dage på højskole” havde samlet 46 deltagere. Højskolelærerne Viggo Molin-Nielsen og Ebbe Munk skiftedes til at genoplive morgensangtimer. Gamle lærere og forstandere fra Roskilde og Esbjerg højskoler holdt foredrag: Poul Hansen (Grenå), Hagemund Hansen, Ib Koch-Olsen, Hj. Gammelgaard, Johs. Bjerre og Frode Kristensen. Ved afslutningsfesten spillede Ellen Gilberg.

Anglo-Scandinavian Summer School lagde beslag på skolen i de fjorten dage fra 30. juli—12. august. Der deltog 30 englændere inklusive de tre

„tutors”, Mr. M. Lower, Mr. E. A. Chilcott og Mr. H. Bacon. Fra de tre nordiske lande var der 34 deltagere. Oluf Bertolt var kursusets leder. Viggo Molin startede foredragenes række med at tale om Roskilde og omegn. Mr. Chilcott holdt foredrag om lønpolitik og økonomisk genopbygning, social sikkerhed i Storbritannien, industriens forhold i England og om befolkningsforhold og emigrationspolitik i Storbritannien og the Commonwealth. Mr. Bacon talte om udsigterne for Englands udenrigshandel, om politiske forhold i Storbritannien, kolonipolitik og engelsk udenrigspolitik. Mr. Lower talte om opdragelsesproblemer i efterkrigstidens England og om den britiske fagbevægelse. Af nordiske foredragsholdere talte Jens Rosenkjær om folkehøjskolen og voksen-opdragelse i Danmark, Uffe Grosen talte om kulturelle relationer mellem Danmark og England. Sekretær Thor Pedersen: Kooperationen i Danmark; Sv. Arne Stahre, Stockholm: Kulturproblemer og det frie oplysningsarbejde i Skandinavien; John Danstrup: England og Danmark i historien; Sverre Skaug, Norge: Norges økonomiske og politiske problemer; folketingsmand Alsing Andersen: Danmark i international politik; formand Eiler Jensen: Industrielle forhold i Danmark; og Oluf Bertolt sluttede rækken med at indlede en forhandling om det fremtidige samarbejde mellem Storbritanniens og Nordens oplysningsforbund.

Kvindeudvalgskursus 13.—19. aug. Viola Nørløv var kursusleder og ledede desuden en gruppe i kvindeudvalgsarbejde. Skoleinspektør Bodil Wilhelmssen, Roskilde, havde en gruppe i opdragelsesproblemer og Astrid Skjold-

bo en gruppe i emnet de politiske partier. Der var sangundervisning under ledelse af frk. Margot Keller. Foredrag: Formand for fagbevægelsens kvindesekretariat Helyett Simonsen: Svangerskabskommissionens opgaver; formand for Kvindeligt Arbejderforbund Edith Olsen: Ligelønsproblemer; folketingsmand Kaj Jensen: Arbejdet i kommunalbestyrelserne; cand. polit. fru Lis Groes: Boligspørgsmål; redaktør Arild Hvidtfeldt: Udenrigspolitik; kontorleder fru Solveig Christensen: Oplysningsarbejdet.

DSU's landslederkursus 20.—26. aug. Gruppearbejdet lededes af Per Hækkerup, Ib Lindén, Børge Jensen og Chr. Lindbo Larsen. Foredrag: redaktør Frederik Nielsen: Litteratur eller makulatur; Ib Lindén: Fremtidens opgaver for DSU; Kragh-Müller: Ungdomspsykologi; handelsminister J. O. Krag: Vor økonomiske situation; forstander Frode Kristensen: Udnyttelsen af værnepligtstiden; Lindbo Larsen: Få studiekredsene i gang; journalist Egon Kötting: Tysk ungdom i dag; Per Hækkerup: Danmarks udenrigspolitiske stilling; sekretær Åge Petersen: Landarbejderproblemer. Endvidere var der diskussion om ungdomspolitiske problemer, med Niels Vestby fra VU og Per Hækkerup fra DSU som indledere samt diskussion om afdelingernes underholdning.

AOF's udvidede fagforeningskursus 10.—23. september. Gruppearbejde: 1. års hold: Produktion og omsætning ved højskolelærer Ditlev Jensen; statistik ved højskolelærer Ebbe Munk; arbejdsret ved højskolelærer Viggo Molin. 2. års hold: Nationaløkonomi ved Ebbe Munk; nationalbudgettet ved Frode Kristensen; bedriftsøkonomi ved

Jørgen Thygesen. 3. års hold: Vor forfatning ved Knud Damsgaard-Hansen; sociologi ved Hj. Gammelgaard; international fagbevægelse ved Viggo Molin. Foredrag: Redaktør Henry Grünbaum: Hvad er pristallet værd?; afdelingschef K. B. Andersen: Hvor står vi kulturelt?; fuldmægtig Vagn Otterstrøm: Danske monopoler; magister Wolf: Arbejdslivets problemer; prof. Nyboe Andersen: Land og by; prof. Hal Koch: Demokratiets levedygtighed; redaktør Arild Hvidtfeldt: Udviklingen i Østen; folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg): Politisk oversigt; næstformand Einar Nielsen: International fagbevægelse.

Dansk Tømrerforbunds kursus 24.—30. september. Forbundets prisfortegnelse behandledes i fire arbejdsgrupper under ledelse af Christoffer Nielsen, Jens Christensen, Thorvald Jensen og Peter Johansen. Foredrag: afdelingschef Jens Rosenkjær: Situationen i Østen; formand John Grewin, Stockholm: International Bygnings- og Træindustriarbejderunion; sekretær Carl P. Jensen: Bygningsindustriens faglige problemer; folketingsmand Poul Hansen (Kalundborg): Atlantpagten - Danmarks militære situation; afdelingschef K. B. Andersen: Hvor står vi kulturelt?; forretningsfører Aage Christensen: Kooperativt kontra privat boligbyggeri; sekretær Hjalmar Fiskvik, Norge: Aktuelle faglige spørgsmål.

DAF's kursus II 1.—7. okt. Grupperarbejde: Fagforeningskundskab ved højskolelærer Ditlev Jensen; arbejdsret ved højskolelærer Viggo Molin; nationaløkonomi ved højskolelærer Ebbe

Munk; organisationskundskab ved hovedkasserer Carl Johan Christensen. Foredrag: Redaktør Arild Hvidtfeldt: Hvad sker der i Østen?; cand. polit. Erhard Jacobsen: Er skatteskruen gået over gevind?; forretningsfører Vilh. Rasmussen: Ulykkesforsikringsloven; sekretær Dines Hansen: Ungarbejdernes organisationsforhold; forstander Hj. Gammelgaard: Land og by; handelsminister H. C. Hansen: Den politiske situation.

DAF's kursus III 8.—14. okt. Skolens lærere ledede hver sin gruppe i henholdsvis fagforeningskundskab, arbejdsret og nationaløkonomi. Forbundssekretær Rudolf Madsen ledede gruppen i organisationskundskab. Foredrag: Redaktør Arild Hvidtfeldt: Hvad sker der i Østen?; prof. Nyboe Andersen: Land og by; sekretær Dines Hansen: Ungarbejdernes organisationsforhold; folketingsmand Kaj Bundvad: Den politiske situation; folketingsmand Lars P. Jensen: Har arbejderne brug for Kooperationen?; forretningsfører Vilh. Rasmussen: Ulykkesforsikringsloven.

AOF's week-end kursus 14.—15. og 21.—22. oktober. Korte indledninger blev holdt af Arne Jørgensen, Hillerød: Studiekredse i emnet Land og by; Kaj Kristensen, Flakkebjerg: Diskussionsgrundlagenes anvendelighed; Anker Dalager, Kalundborg: Aftenskolenes muligheder; Harald Hansen, Holbæk: Erfaringer fra studiekredse og foredragsrækker; fru Veke Hansen, Hillerød: Kvindens aktivisering i oplysningsarbejdet. — Programsekretær Hans Sølvhøj talte om radioens bidrag til oplysningsarbejdet i foreningerne. Sanginstruktion ved Fritz Haase.

O FTE er det sådan, at man — når man opholder sig på et fremmed sted — føler at tiden løber meget hurtigt. Men når man så vender tilbage til det vante, kan man pludselig få en fornemmelse af, at den tid, man har været borte, har været meget lang. Man har oplevet så meget — og oplevelserne har været så koncentrerede — at man har meget vanskeligt ved at forestille sig, at de har fundet sted i den korte tid.

Omtrent på samme måde har jeg det med de sidste 10 år. På den ene side har man fornemmelsen af, at de er fløjet af sted, på den anden side en underlig følelse af, at der er en afstand af tid mellem 1940 og 1950. Vi har oplevet så meget — på godt og ondt — at vi vanskeligt kan fatte, at et tiår har kunnet give plads til det altsammen.

Så sidder jeg da i dag med denne baggrund i den hensigt at skrive om, hvad *højskolen* har betydet for mig. Thi det er jo netop i år 10 år siden, at jeg sammen med de andre „bumser“ under lidet hyggelige, men nok så dramatiske omstændigheder måtte afslutte højskoleopholdet i Esbjerg.

Vort hold var det sidste „rigtige“ Esbjerg-hold, hvilket såmænd kun skal forstås på den måde, at vi var de sidste af Esbjerg Arbejderhøjskoles elever, der lærte den gamle bygning på Vardevej at kende indvendig fra. Senere års elever måtte flakke. Hvor har de *ikke* været?

Krigen prægede os og vort hold. Den var brudt ud et par måneder i forvejen, og mange ekstraindkaldelser havde begrænset elevtallet betydeligt.

V A L D . P Å S K E

For
10 år siden –
og 10 år
efter

Esbjerg Arbejderhøjskole, der ellers tidligere år kunne melde: fuldt belagt, havde i 1939 ved starten kun ca. 30 elever. Hen mod jul voksede tallet dog til ca. 80, men selv da var det dog mindre, end det plejede at være.

Men landet var frit endnu. Krigsbegivenhederne ikke voldsomme. Slaget i Polen var længst afgjort til Hitlers fordel, England og Frankrigs krigserklæringer var vel en realitet, men i praksis havde det endnu ikke betydet så meget. Endnu var der tillid til, at Hitler „snart“ skulle knække halsen på sit foretagende.

Vi gik altså så at sige og ventede på, at der skulle „ske noget“, når nu foråret kom.

Og der „skete noget”. Vi blev vækket en tirsdag morgen af flyvemaskiners drøn og skud fra antiluftskytset. Vi oplevede byens besættelse, og fire dage efter måtte vi rejse, fordi også *højskolen* blev besat.

De nye indvånere *burde* ikke have befundet sig vel på dette sted.

Men bortset fra, at begivenhederne og forholdene naturligvis fra start til afslutning kastede slagsskygger ind over vort højskoleophold på forskellig måde, må det dog af os, der var med, erkendes, at vi havde et højskoleophold i alleregentligste og bedste forstand.

Og hvad mener jeg så med det? For besvarelsens skyld vil det vist være nødvendigt at tale om højskole i al almindelighed en lille smule.

„Højskole” betød oprindelig „højere skole”, d. v. s. en skole, der i modsætning til den almindelige almue- eller folkeskole gav videregående undervisning med henblik på adgangen til at udøve bestemte erhverv (altså også universitetet).

„Højskolen” måtte i denne forstand naturligvis først og fremmest blive en *forstandsskole* med kundskaben som det første og vigtigste, hvilket bl. a. viser sig i, at undervisningen afsluttes med en prøve og et vidnesbyrd om prøvernes udfald.

Nu skal man selvfølgelig ikke foragte kundskaber, det er klart, ligesom det naturligvis ved en lang række erhverv er af den allerstørste betydning, at deres udøvere ved indgangen til erhvervet er i besiddelse af en vis mængde forkundskaber.

Men! Kundskaber klarer det ikke alene. Forstanden er kun een side af det menneskelige sjæleliv. Hvad hjælp

os alverdens skønhedsrigdomme, hvis vi kun kunne betragte dem med *forstanden*, vi ville da aldrig kunne *glæde* os over dem. Hvad hjælp os de finest konstruerede love og statsforfatninger, om ikke vi kunne harmes, når nogen led uret, om ikke vi kunne råbe hurra, når retfærdigheden sejrede. Vi ville da ikke være stillet bedre end Peter Kulmunk i Hauffs eventyr. Han solgte sit dejlige, varme, bankende hjerte og fik et koldt af sten i stedet.

Der må altså også være noget der taler til *følelserne*. Den gamle „højskole” var blevet en udpræget forstandsskole med alle dennes uheldige sider. Og derfor opstod tanken om at oprette en „folkelig højskole”. Den skulle *ikke* først og fremmest være en kundskabsskole, den skulle *vække*, begejstre, oplyse, forklare.

En sådan skole måtte naturligvis ikke slutte sin undervisning med at „bevise”. Man kan ikke give karakter i begejstring og vækkelse.

At denne skoleform voksede frem, kan vi først og fremmest bringe Grundtvig og Kold vor tak for. Deres betydning for højskolesagen kan måske allerbedst — når det skal gøres kort — illustreres ved den betydningsændring, der har fundet sted med ordet „højskole”. Hvem i alverden tænker *i dag* på universitet, når der bliver sagt: højskole?

Og så kan jeg vende tilbage til Esbjerg — til højskoleopholdet. Betød det noget for os — altså udover det, at vi blev klogere — for det blev vi jo? Fik vi mere med hjem derfra end gloser, notater og bogtitler? Afgjort!

Jeg har i dagens anledning hentet min „poesibog” fra dengang frem. I den har kammeraterne skrevet deres

afskedshilsen til mig. Jeg sidder også med det traditionelle højskolebillede, I ved, et billede af højskolen i midten og rundt om ordnet regelmæssigt de ovale billeder af elever og skolens personale. Hvad er det for en underlig følelse, der risler gennem en, hvorfor vender tankerne så ofte den vej, hvorfor står så mange af oplevelserne fra dengang så klart i erindringen?

Naturligvis fordi, det betød så meget for os.

Men hvordan? Ja, her kommer det mærkelige. Jeg føler mig så fattig på ord, når jeg skal til at forklare det. Jeg kan mærke det, men finde ordene for det . . .

Vi kom der ikke alle med de bedste forudsætninger. Det er blevet sagt, at alt for mange unge i 30'ernes arbejdsløshedsperiode benyttede „lejligheden” til at komme på højskole. Og det er også blevet sagt, at disse arbejdsløse unge trængte mere til et job end et højskoleophold. Jeg tror, at der er noget om alt dette. Og det er det, jeg tænker på, når jeg siger, at vi ikke alle mødte med de bedste forudsætninger. Der var en del af os, der havde mærket arbejdsløsheden alt for længe og vist nok trængte til et job. Lediggang kan ikke føre noget godt med sig. Selv om den enkelte, der er uden beskæftigelse, er i stand til at „få tiden til at gå” ved hjælp af sine interesser, så må der nødvendigvis opsamles en god portion bitterhed, når man dag for dag får at vide, at der ikke er brug for én. Vi var altså en del, der havde „benyttet lejligheden”. Og hvor det lindrede.

Jeg tror, at noget af det, der betød mest, var *fællesskabet*. Vi var fælles i arbejdet, fælles i fritid, fælles i sang,

fælles om at lytte, fælles i alvor og løjer.

Vi fik problemer! Og vi endevendte dem. Argumenterede for og imod. Støttede, angreb, prøvede hinanden. Rev ned, byggede op, dag efter dag, aften efter aften, *nat efter nat*.

Vi kunne altså være uenige, og der var naturligvis også dem imellem os, der mødte livet med en negativ indstilling, men de fleste af os, vi vidste, hvad vi ville. *Vi ville være med til at skabe et retfærdigere samfund*. Og her mødte højskolen os på den allerbedste måde.

Ti år er gået, siden vi forlod den under andre forhold, end vi havde tænkt og ønsket. Ti år fulde af begivenheder. Mange af kammeraterne fra den gang har man ikke set siden, „flakke” som man har været en god del af tiden i de år, bundet af stedet og forholdene, som man var i resten. Esbjerg Arbejderhøjskole eksisterer blot som institution i dag. Bygningerne er solgt, lærerne og det øvrige personale spredt. En enkelt af lærerne, Michael, er afgået ved døden: Ær hans minde.

Men hævet op over navnet på det sted, der ligesom skulle samle alt det i os, som vi har tilsammen, står *oplevelsen*, i ordets dybeste forstand.

Den følger mig i mit daglige arbejde, i skolen, den støtter og opmuntrer i mit arbejde i AOF, i foredrags- og studiekreds virksomhed, og når jeg „bare” sidder hjemme ved min reol.

Er det underligt, at man føler trang til at vende tilbage — netop, vende tilbage?

Det vil glæde en gammel Esbjerg-„bums”, når murene til den ny skole snart rejser sig. *Vald. Påske.*

ENGANG i januar måned kunne man i socialdemokratiske blade læse, at forstander Frode Kristensen, Roskilde højskole, sammen med elevforeningerne på Esbjerg og Roskilde højskoler ville forsøge at skabe en ny tradition: et 8 dages højskoleophold, der hvert år skulle blive en forfriskende, belærende og morsom oplevelse for mange tidligere højskoleelever og eventuelle andre. Jeg var ikke længe om at finde ud af, at der her bød sig en enestående chance for mig som akademiker til at lære højskolen at kende, for selv om et kort 8 dages højskoleophold naturligvis ikke kunne give et indtryk af hele højskolelivet, så ville det dog altid blive en mundsmag, der kunne give afgørende og vigtige impulser. Og jeg skulle ikke blive skuffet!

Da jeg lørdag den 22. juli om eftermiddagen satte mig op i bumletoget til Roskilde fra København, gjorde jeg status op. Hvad vidste jeg, og hvad havde jeg lært om højskolen? Jeg blev hurtigt klar over, at det let kunne overses. Naturligvis havde mine kære akademikerlærere belært mig om Grundtvig og hans forhold til højskolen, men de glemte skam heller ikke at fortælle os unge, at Grundtvigs kritik af latinskolen var ganske fordrejet og overdrevet. I vor litteraturhistorie stod der således følgende bevingede linier: „Grundtvigs vurdering af skolen er ikke retfærdig, og han overser, at i denne skole lægges det solide grundlag for hans store kundskaber”. Bemærkningen skulle vi i sin tid understrege og lære udenad! Men jeg er alligevel bange for, at virkningen ikke er blevet så stor — for det er jo ikke altid, at man mærker så meget til ens „solide” akademikerkundskaber. Send f. eks. en akademiker ud på landet og se så, hvilken ynkelig figur han som regel gør, fordi han intet kender til livet omkring sig. Men — Grundtvig og højskolen for 100 år siden er jo ikke hele højskolen i dag, sagde jeg til mig selv i bumletoget. Hvad ved du om arbejderhøjskolerne? Og svaret blev uvægerligt det nedslående og negative: absolut intet, bortset fra en flabet udtalelse af en akademiker om, at „disse højskoler” var et sted, hvortil man sendte et udsnit af den del af befolkningen, der intelligensmæssigt stod lavest. Dette ville jeg ikke tro og godtage. Derfor tog jeg til Roskilde.

Stud. mag. EMIL H. ØSTERBERG

Akademiker på arbejder- højskole i 8 dage

Og så kørte toget ind på Roskilde station og udlossede mig. Allerede i rutebilen ud til Roskilde højskole traf jeg mennesker, der ivrigt diskuterede deres forestående ophold på højskolen, og da jeg kom, blev jeg og mange andre gæstfrit modtaget af Frode. Sådantiltaler alle ganske naturligt højskoleforstander Frode Kristensen. Han er „Frode”, ligesom alle naturligvis er dus. Og hvor er dette dejligt og velgørende. I den verden, som jeg kommer fra, tiltales alle, som da ikke er meget personlige og intime venner, med De og titel. Ikke mindst bruges sidstnævnte. Altså: man skal altid og for enhver pris huske på, hvad manden er! Til visse rektorer kan man f. eks. iflg. god tone ikke engang sige De alene, sådan som man dog siger mellem almindelige mennesker. Man skal sige: Vil De, hr. rektor eller endnu bedre: Vil rektor ikke være så elskværdig at gøre sådan og sådan. Det var ikke uden grund, at allerede tonen på højskolen følte så befriende — for den var og er gennemdemokratisk.

Den følgende tid blev en fest for et tidligere åndeligt indespærret menneske — med åndeligt indespærret hentyder jeg naturligvis til min] noget tørre akademikerviden. Vi oplevede en bestandig kulturdebat, som med sin friske tone og absolutte mangel på terperi og hentydning til bedreviden virkelig åbnede muligheder for selvtenkning, en egenskab, som demokratiet netop i vor tid bør opelske som modtræk og modvægt mod propagandafordummelse, forløjede politiske programmer, støvletramp og uniformsglæde — hele denne galskab, som igen desværre stikker hovedet frem og viser sit grimme Mefistofeles-fjæs.

Fra lørdag til søndag afholdtes et stort elevmøde på Roskilde højskole, og det var af denne grund, at skolens tidligere forstander, nuværende konsulent ved fængselsvæsenet, Hjalmar Gammelgaard, kom til stede og talte. Hvilken herlig mand! Muntert og forfriskende, med en indtagende charme berettede han om sine oplevelser i Vesttyskland fornylig, og smilede lunt, da han fortalte om, at han kom hjem til Danmark nærmest „på tommelfingeren” sammen med vagabonder og lignende, fordi han engang henimod slutningen af rejsen i lutter iver glemte sit rejseselskab og sine penge. For mig, der aldrig tidligere havde set eller hørt Hjalmar Gammelgaard, var det tydeligt, at hans person udstrålede en bestemt ting, der ikke kunne undgå at betage og også lære alle noget: menneskelighed.

Mandag den 24. juli talte folketingsmand Poul Hansen (Grenå) om oplysningsarbejdets krise — et foredrag, som glimrende ridsede tidens oplysningsvanskeligheder op. Poul Hansen skildrede ungdommens forskellige typer og kritiserede først og fremmest ensidigheden. Mennesket, der både kan lide sport, mere sig på forskellig vis og endelig er interesseret i tidens spørgsmål, er efter Poul Hansens mening det ideelle, fordi det ellers ikke er noget fuldstændigt menneske. Jeg tror afgjort, at Poul Hansen har ret i sine anskuelser — og til syvende og sidst er det, han giver udtryk for og også vil, jo det samme, som Hjalmar Gammelgaard vil: menneskelighed. Det er også det, en verden med fængsler, koncentrationslejre, bomber og andet djævelskab trænger til.

Om eftermiddagen rystedes forsamlingen endnu mere sammen — mange kendte jo trods alt ikke hinanden — på en udmærket tilrettelagt udflugt til Lejre og Ledreborg. Frode fortalte om Ledreborg-grevernes historie, og folketingsmand Poul Hansen (Grenå) diskede op med sit tilsyneladende udtømmelige forråd af morsomme historier. Særlig syntes han at have specialiseret sig i skottehistorier, som han fortalte med en blanding af friskhed og lune, der vidnede om mangeårig øvelse. At regnen til tider strømmede ned formåede ikke at lægge en dæmper på forsamlingens udflugtsglæde. Den muntre fællessang bekræftede og styrkede den demokratiske kollektivisering.

Om tirsdagen talte tidligere højskolelærer Hagemund Hansen om romantikken og realismen i efterkrigstids-litteraturen. Foredraget skaffede os imidlertid et indblik i den danske litteratur gennem 100 år! Sådan er Hagemund, når han først begynder! „Det varer længe endnu”, sagde han sindigt, da nogle stole i foredragssalen begyndte at knirke, fordi tiden nærmede sig middagens servering. Om onsdagen talte redaktør Møller Nielsen, Social-Demokraten, — naturligvis om kunst. Det gjorde han godt. Og han fik samtidig lejlighed at sige en hel masse andet, der gled sammen med kunstbelæringen til et organisk hele. Møller Nielsen viste os kunstprøver. Særlig een vakte munterhed. Det var en lille buet sten, om hvilken en af hans venner havde opdaget, at den umiddelbart havde form af en kvindes ryglinje. Et par streger med en malerpensel, og vupti — færdig var kvinden. Møller Nielsen fortalte også om sin mærkelige, men sjove ven, fotografen i Svendborg. Denne fotograf, der tidligere havde været typograf, samlede på alt mellem himmel og jord — nu sidst på bonde-møbler. Desværre skulle Møller Nielsen skynde sig hjem igen, fordi størstedelen af Social-Demokratens mange medarbejdere var på ferie. Vi ville ellers gerne have beholdt ham noget længere.

Torsdag talte Frode Kristensen om udenrigspolitik — roligt og besindigt, som han plejer. Alligevel affødte foredraget en stor diskussion, som fortsatte næste dag. Der er det gode ved en højskole, at alle meninger må komme frem. Man kan give hinanden „på hattepulden”, men man respekterer alligevel hinandens meninger og demokratiske ret til at fremføre dem. Ikke mindst for mig som akademiker syntes dette glædeligt. For det er jo ikke alle akademikere, som er sådan og i det hele taget respekterer andre end sig selv.

Fredag holdt forstander Bjerre, nu Hovedstadens højskole, foredrag om Darwin og bibelen — også her gik bølgerne højt bagefter. Redaktør Werner Jacobsen, „Vestjyden” kunne slet ikke — med et lunt vestjysk smil — dy sig for i relation til Darwin at give en lille historie om et får, der fornylig skal være kommet galt afsted med en hjort Om aftenen afholdtes afslutningsfesten.

Også her var liv og glade dage. Efter at pianistinden Ellen Gilberg havde spillet meget smukt, optrådte nogle af 8-dages-kursisterne selv med viser, historier, sketches og lignende. Og så må festavisen, hvor adskillige fik et velfortjent hib — deriblandt også undertegnede — og gaveuddelingen ikke forglemmes. Sidstnævnte gik til et ægtepar, der ofte måtte op om natten, og bestod af et natmøbel. Det siger sig selv, at jubelen efterhånden steg til vældige højder. Og det var med vemod, at forsamlingen til sidst tog hinandens hænder og sang om det gamle venskab.

Jeg har glemt et par ting: I ugens løb havde også en tysker, dr. Richter fra Bielefeld i Vesttyskland været til stede på højskolen. Han var på besøg i Danmark med et kor, der en aften sang yndefuldt for os, sådan som unge tyskere altid har kunnet synge. Endvidere fortjener yderligere et punkt af ugens rigelige program at blive omtalt. En dag kom direktøren for dansk kulturfilm, Ib Koch-Olsen, ud på Roskilde højskole og fortalte muntert og levende om filmproducenternes besværligheder — det var, som han sagde, idet han brugte et billede, ikke nemt at færdes i filmens vildsomme jungle, og han fortsatte med en anelse satire i stemmen: „Er der noget i vejen med en film, er det filmproducenten, det går ud over. Og er filmen god, så er det ikke filmproducenten, men filmens instruktør, som får pressens ros.”

Jeg sidder hjemme og skriver denne beretning. Jeg gør igen status op. Hvad ved jeg nu om højskolen? En hel masse. Nok til at kunne dementere alle reaktionære påstande, og nok til med god samvittighed at kunne agitere for den blandt mennesker, jeg træffer. For arbejderhøjskolen giver jo ikke blot kundskaber — den giver også det, som alt for mange akademikere synes at savne: menneskekundskab — en dyb forståelse af andre mennesker, af deres meninger og reaktioner. For en akademiker er dette sidste af særlig stor værdi. Derfor siger jeg tak — og på gensyn! Og udtrykker tillige et varmtfølt håb om, at flere akademikere vil undersøge, hvad „arbejderhøjskolen egentlig er for noget”. Jeg skal allerede nu give svaret: En institution, som den danske arbejderbevægelse med rette kan være stolt af.

Emil H. Østerberg.

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Elevmødet 1950

Formanden, Erik Skovgaard Jensen, bød velkommen. Til dirigent valgtes Jørgen Nielsen. Nedenstående dagsorden oplæstes og godkendtes:

1. Protokol.	4. Forslag.
2. Beretning.	5. Valg.
3. Regnskab.	6. Eventuelt.

1. Protokollen oplæstes og godkendtes.

2. Formanden indledte sin beretning med at omtale „8 dage på højskole“, som var fuldt indtegnat og som efter alt at dømme skulle få et godt forløb. Der havde været en del vanskeligheder med at få en endelig afgørelse fra AOF. Man havde håbet at kunne få skolen alene, men måtte dele den med et kursus for husmødre. Formanden mente, at programmet ville være elevforeningen værdigt og at det ville blive en tradition og saltvandsindsprøjtning for det kommende arbejde.

Man var i bestyrelsen enedes om at stryge vinterfesten, da den kostede elevforeningen for mange penge. For at agitere for tilslutning til foreningen blandt eleverne på skolens vinterhold, havde man i stedet arrangeret en digteraften med Erik Knudsen og Lise Sørensen.

Formanden oplyste endvidere, at han var blevet valgt til suppleant i landslevforeningens bestyrelse.

I den efterfølgende diskussion blev det fra forskellig side henstillet til bestyrelsen at fortsætte med at arrangere vintersammenkomsterne. Efter diskussionsdeltagernes udtalelser at dømme herskede der fuld tilfredshed med indmeldelsen i landselevforeningen. Endvidere havde Waale ordet. Beretningen godkendtes.

3. Kassereren forelagde regnskabet og oplyste, at der til Otto Jensens mindefond var tilgået 500,00 kr. fra Arbejdernes Landsbank og 100,00 kr. fra „Fremad“. Endvidere var der tilsagn om årlig støtte med 400,00 kr. fra Dansk Textilarbejderforbund. Regnskabet godkendtes.

4. Kassereren forelagde forslag om kontingentforhøjelse på 1,00 kr., således at kontingentet indbetalt pr. giro ville blive 5,20 kr., og pr. postoprævning 5,62 kr. Forslaget godkendtes.

5. Formanden, Erik Skovgaard Jensen, genvalgtes. Da Ditlev Jensen ikke ønskede genvalg til kasserer, valgtes i hans sted bestyrer Kaj Jørgensen. Til sekretær valgtes Harry Larsen, da Verner Berthou ikke ønskede valg.

Til bestyrelsesmedlemmer nyvalgte Jørgen Nielsen (40) og Jørgen Pedersen (25). Til suppleanter Henning Andersen (23) og Carl Christiansen (22). Revisorerne Kr. Kristensen og Edv. Boye-Hansen samt suppleanten Kaj Bundvad genvalgte.

6. Regnar Dahlin efterlyste en forbedring af skolens badestrand, hvilket formanden mente måtte være skolens opgave. Formanden takkede de afgæede bestyrelsesmedlemmer, og dirigenten afsluttede generalforsamlingen.

Efter generalforsamlingen gav sekretær Halvorsen en kort redegørelse for landselevforeningens arbejde. Verner Berthou.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Elevmødet 1950

Så oplevede vi atter et elevmøde på en arbejderhøjskole, og selv om det ikke var i Esbjerg, så rummer Roskilde Højskole så mange lighedspunkter, særlig hvad den ånd angår, der råder på stedet, at vi gamle elever fra Esbjerg straks følte os hjemme.

Vi, der deltog i elevmødet den 22. og 23. juli og de „8 dage på højskole“, er Roskilde Højskole og dens elevforening taknemlige for samarbejdet, der førte til det gode resultat, og forstanderparret Frode Kristensen og lærerne takker vi for god behandling og gæstfrihed.

Hvad tilslutning til mødet angår, da blev vore forventninger ikke opfyldt, idet vi ikke fik den tilslutning fra vore medlemmer i København og på øerne, som vi havde regnet med. Selv om vi var glade for at hilse på de få kammerater fra København og Sjælland, så kunne de ikke opveje de kammerater fra Esbjerg og Jylland, der ikke kom, men som ellers altid er sikre deltagere, når elevmødet holdes herovre. Deltagerantallet nåede derfor ikke højere op end i fjor — ca. 30 ialt, børnene iberegnet — og længere skulle vi ikke gerne ned i fremtiden.

Alle arrangementer på elevmødet var fælles, undtagen generalforsamlingen. Der indledtes med middag lørdag kl. 19, og her bød forstander Frode Kristensen velkommen til skolen, og formanden for de to elevforeninger åbnede elevmødet. Kl. 21 samledes vi i foredragssalen. Efter at vi havde sunget: „Her mødes muld og hav“, Roskildesangen og Esbjergsangen: „Her gik træk af vilde svaner“,

underholdt hr. og fru organist Jensen fra Roskilde med 4-hændig klavermusik; det var ypperligt, en hel præstation. Derefter sang operasanger Hermann Hansen (elev 1938) sig bogstavelig talt ind i vore hjerter. Selv om Hermann ikke er engageret, møder han aldrig tomhændet til elevmøderne og giver, som han selv udtrykker det, af hele sit hjerte.

Kl. 22 samledes vi nede ved Roskilde fjord ved bålet, hvor Frode Kristensen holdt báltalen og Hermann sang. Dermed var programmet udtømt, og de fleste syntes, det var for tidligt, og derfor fortsatte mange af os samværet med en svingom på „Vigen”.

Generalforsamlingen.

Søndag formiddag kl. 10 afholdtes generalforsamling. Efter at vi havde sunget Esbjergsangen valgtes Carl M. Hansen, Esbjerg, til dirigent, og sekretæren, Viggo Sørensen, oplæste forhandlingsprotokollen.

Formanden, Hans Holm, indledede beretningen med at byde forstander Johs. Bjerre velkommen som repræsentant for den gamle lærerstab fra Esbjerg, og oplæste derefter de i dagens anledning indtrufne hilsener fra vort æresmedlem, Rasmus Vind, fra Marie Andersen og Viggo Jensen, Odder (tidl. Ørting).

Det er det 36. elevmøde, vi afholder i år, og det er nu 11 år siden, vi havde det sidste elevmøde under normale forhold i vor egen skolebygning i Esbjerg, og vi ser fra de gamle elevers side stadigvæk med forventning den dag i møde, da vi atter kan se vor egen arbejderhøjskole rejst i Esbjerg. Grunden dertil er byggeklar, og læbæltet, der nu er plantet omkring den, står grønt og frodigt, og nu ventes der så på vigtige beslutninger af økonomisk art, der skal være det afgørende signal til, at byggeriet kan påbegyndes.

Medlemstallet, der i fjor var 310, er nu knapt 300, idet tilgangen blandt tidligere elever ikke har kunnet opveje afgang. Økonomien kan lige balancere, men en kontingentforhøjelse vil vi dog endnu i år ikke foreslå; men portoforhøjelsen på opkrævningen af kontingentet og udsendelsen af „Arbejderhøjskolen” må medlemmerne betale. Med hensyn til „Arbejderhøjskolen” har jeg bestræbt mig for at få tidligere elever og lærere til at skrive artikler, og det er også i nogen grad lykkedes. Det ville dog være dejligt, om flere uopfordret ville sende en artikel til vort elevskrift. I årets løb har der ikke været afholdt redaktionsmøde, men det fornødne er blevet ordnet pr. korrespondance.

Det, der i den senere tid har beskæftiget os mest, er at få dette elevmøde i stand i samarbejde med Roskilde Højskole og elevforening, og ikke mindst at få tilrettelagt de „8 dage på højskole” i forbindelse med elevmødet. Det, som vi alene flere gange har prøvet at gennemføre, er nu gennem samarbejde lykkedes. Der er indtegnet ialt 48 deltagere, deraf 6 børn, og vi ser med forventning den kommende uge imøde, idet vi håber, den må danne indledningen til noget årligt tilbagevendende.

I den efterfølgende diskussion, hvori bl. a. Bjerre deltog, anbefaledes det meget stærkt at fortsætte med de fælles elevmøder og de „8 dage på højskole” på Roskilde, indtil vi på ny får en skole i Esbjerg. Willadsen, København, fore-

slog, at der måtte gøres noget for at skaffe flere medlemmer til elevforeningen. Efter flere indlæg godkendtes protokol og beretning enstemmigt.

Kassereren, M. P. Jensen, forelagde det reviderede regnskab, der balancerede med 1.557,57 kr. og udviste en giro-, bank- og kassebeholdning på ialt 275,02 kr. Regnskabet godkendtes enstemmigt.

Valg: Formanden, Hans Holm, kassereren, M. P. Jensen, og sekretæren, Viggo Sørensen, genvalgte enstemmigt. Ligeledes genvalgte følgende: til suppleanter Carl M. Hansen og Johanne Fjeldgaard; til revisorer Lilly Petersen og Axel Nielsen med Anny Kragh som suppleant.

Ved generalforsamlingens afslutning indsamledes blandt deltagerne et bidrag til en blomsterhilsen til Michael Andersens grav på Ry kirkegård.

Om eftermiddagen kl. 14 talte tidl. forstander Hjalmar Gammelgaard for det fælles elevmøde om emnet: „Opdragelsesproblemer i Tyskland i dag”. Et foredrag, der nok kunne kalde på eftertanke, og holdt på en frisk og charmerende måde, som Gammelgaard nu engang kan gøre det.

Kl. 16 samledes vi om kaffebordet, og det var afslutningen på elevmødet. Forstander Frode Kristensen holdt en lille talc for os, og der blev afsluttet ved formændene for de to elevforeninger og sunget nogle fællessange. Til sangen: „Skuld gammel venskab rejn forgo” drog de, der ikke skulle blive til de „8 dage på højskole” bort fra skolen, og samtidig rykkede 50 husmødre ind. Sammen med dem tog vi lykkelige, der blev tilbage, i den kommende uge skolen i besiddelse, og vi oplevede nogle skønne dage, der blev en oplevelse som både vi gamle elever fra Roskilde og Esbjerg og husmødrene med, altid vil mindes med glæde.

Det er overladt andre, mere indgående at omtale de „8 dage på højskole”, men jeg vil gerne slutte med håbet om, at mange kammerater fra begge skoler til sommer vil berede sig selv den oplevelse det er igen at tilbringe 8 dage på højskole.

Hans Holm.

Elevmødet 1951 afholdes på Roskilde Højskole lørdag den 14. og søndag den 15. juli.

De „8 dage på højskole” er planlagt til 15.—21. juli. Det skal dog tilføjes, at disse data ikke er helt endelige; man bedes derfor se under meddelelser fra Roskilde elevforening eller en speciel fællesmeddelelse derom fra de to elevforeninger.

Bestyrelsen.

Foreningens adresser:

Formand: *Hans Holm*, Nørvang 16, Esbjerg.

Kasserer: *M. P. Jensen*, Gormsgade 102 A, 1., Esbjerg.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, 2., Esbjerg.

ENDELIG LYKKEDES DET

Da Esbjerg Arbejderhøjskole holdt til i „Kraglund“, forsøgte elevforeningen to år i træk i forbindelse med elevmødet at arrangere et feriekursus. Det lykkedes ikke på grund af manglende tilslutning. Tanken blev taget op igen i år i samarbejde med Roskilde Elevforening, og denne gang blev det en realitet.

Der var fra Roskilde Højskoles side stillet krav om et deltagerantal på ca. 60, og de skulle endvidere anmeldes inden udgangen af januar og depositum, kr. 10,00 pr. deltager, indbetales.

Nu er det jo vanskeligt for mange på så tidligt et tidspunkt af året at træffe en bestemmelse om den kommende sommers ferie, men trods dette var der nogle og halvtreds anmeldelser ved fristens udløb.

For helt at udnytte skolens kapacitet arrangeredes samtidigt et husmoderkursus. Det viste sig, at det ikke havde været nødvendigt. Da Frode Kristensen bød os velkommen, udtalte han, at han havde måttet sige nej til så mange for sent anmeldte, at vi nemt havde kunnet fylde skolen.

Hvordan formede dagene fra den 23.—29. juli sig så for os? Nøgternt sagt: godt. Der var fra skolens side gjort store anstrengelser, for at vi skulle befinde os vel inden for dens mure.

Efter morgenmaden var der hver dag morgensang, hvor vi af karsken bælg lod stemmerne røres en halv time, og derefter kl. 10 foredrag med påfølgende diskussion. To af ugens eftermiddage var vi med busser på udflugt til Ledreborg og Bramsnæsvig. Om aftenen var der forskellig underholdning — film m. v. Afslutningsfesten fredag aften prægede den kendte pianistinde Ellen Gilberg med sit fremragende klaverspil.

Det var i korte træk rammerne for disse otte dage på højskole. Det daglige foredrag med den efterfølgende diskussion gav rig anledning til drøftelser resten af dagen. De to udflugter til nogle af Sjællands skønneste egne var den store oplevelse for os deltagende vestjyder. Det kammeratlige samvær var også en faktor af stor værdi. Hos os gamle elever genvaktes vor interesse i disse dage for højskolen.

Min kone var meget skeptisk inden afrejsen til Roskilde. Da vi var kommen hjem, spurgte jeg hende om, hvad hun nu mente, og svaret lød: „Det kalder jeg ferie“. Jeg tror, at disse ord dækker det, de fleste af os følte — gode, dejlige dage på Roskilde Højskole.

Da man atter i det kommende år vil arrangere et feriekursus i forbindelse med det fælles elevmøde, vil jeg indtrængende anmode eventuelle deltagere om at indtegne sig. I vil ikke fortryde det. Lad dette feriekursus blive en årligt tilbagevendende begivenhed, men det bliver det jo kun, hvis tilstrækkelig tilslutning opnås.

Vel mødt til sommer på Roskilde Højskole.

V. Sørensen.

HØJSKOLEN VISER SIT ANSIGT

I sommer lykkedes det de to elevforeninger ved velvilje fra AOF's side at lave noget helt nyt for såvel tidl. elever som andre højskoleinteresserede, nemlig et kursus „8 dage på højskole”. Det blev succes. Det er til sommeren 1951 nu lykkedes os at få stillet hele skolen til vor rådighed i tiden fra *den 15.—21. juli* for et lignende arrangement, hvortil vi herved indbyder højskolebumser og -bimser i alle aldre — samt evt. andre interesserede — med familie.

Programmet for ugen er ikke lagt i enkeltheder, men vi kan forlods røbe, at fællestitlen for kursuset bliver „Mennesket i søgelyset” med foredragstitler som: „Menneske eller robot” — „Kulørte og hvide” — „Hvor står mennesket i socialismen?” — „Mennesket og løggen” o. s. v., og som foredragsholdere vil vi både invitere tidl. og nuv. lærere fra vore højskoler samt andre toneangivende talere. Endvidere vil der blive arrangeret udflugter, aftenprogrammer — og rigelig tid til at slappe af. Til mødre, som har børn med, har vi en lille overraskelse: 2—3 timers daglig „børnehaven”!

Betalingen for deltagelse i „8 dage på højskole” er sat til 70 kr. pr. deltager. Prisen for børn bedes aftalt med skolen. *Indtegning til kurset slutter den 1. juli 1951* og finder sted ved indbetaling af kr. 10,00 til skolens gironummer 35450.

Det vil være klogt at tilmelde sig i tide, da vi regner med at fylde hele skolen denne gang, og der således kan blive tale om at sætte et spørgsmålstegn ved dem, der melder sig efter fristens udløb.

ROSKILDE HØJSKOLE ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Som indledning til arrangementet „8 dage på højskole” afholder de to højskolars elevforeninger deres årlige elevmøde og generalforsamling med ankomst til skolen i løbet af eftermiddagen og middag kl. 19. Om aftenen bliver der underholdning, tale, bålfeest og en let servering til slut. Om søndagen starter vi med morgensang, har generalforsamlingerne kl. 10 og foredrag om eftermiddagen af *Hj. Gammelgaard*, hvorefter elevmødet afsluttes med kaffebord. Prisen for deltagelse i elevmødet er sat til 9 kroner, incl. sengetøj, og anmeldelse om deltagelse sker til skolen senest den 10. juli. — Arrangementet „8 dage på højskole” begynder *søndag aften 15. juli*.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES og ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENINGER

